

Łukasz Kondratko*

Nadzór judykacyjny nad komornikiem sądowym. Kilka uwag na marginesie art. 759 § 2 i 3 Kodeksu postępowania cywilnego**

1. Z dniem 1.01.2019 r. polski system egzekucji sądowej doznał zasadniczych zmian za sprawą wejścia w życie przepisów ustawy z 22.03.2018 r. o komornikach sądowych¹ i ustawy z 28.02.2018 r. o kosztach komorniczych². W ten sposób, zgodnie z art. 305 ustawy o komornikach sądowych, utraciła moc ustawa z 29.08.1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji³.

Zmiany o charakterze systemowym, które dotknęły egzekucję sądową w Polsce z dniem 1.01.2019 r. miały w ocenie jej autorów w głównej mierze na celu wyeliminowanie sytuacji, w której wskutek licznych nowelizacji dotychczas obowiązującej ustawy o komornikach sądowych i egzekucji z 1997 r. doszło do naruszenia wewnętrznej spójności tego aktu normatywnego. Natomiast, szczególnie z uwagi na przedmiot niniejszego artykułu, należy podnieść, że w ocenie autorów zmian legislacyjnym ich celem było wprowadzenia rozwiązań przywracających zaufanie do zawodu komornika sądowego jako funkcjonariusza publicznego oraz zwiększających nadzór nad komornikami⁴.

Wydaje się, że bardzo ważne z uwagi na dyskusję o teleologicznym (celowościowym) aspekcie zmian w egzekucji sądowej stało się dla prawodawcy dążenie i realizacja zadania w postaci zwiększenia nadzoru nad komornikami. Jak bowiem

* Dr Łukasz Kondratko, radca prawny, członek Komisji do spraw reprivatyzacji nieruchomości warszawskich w randze sekretarza stanu; był komornikiem sądowym przy Sądzie Rejonowym w Przemysłu oraz członkiem pozaetatowym Samorządowego Kolegium Odwoławczego w Przemysłu.

** Data zgłoszenia tekstu przez autora: 24.03.2019 r.; data przyjęcia tekstu przez redakcję do publikacji: 4.09.2019 r.

¹ Dz.U. z 2018 r. poz. 771 ze zm.

² Dz.U. z 2018 r. poz. 770 ze zm.

³ Dz.U. z 2017 r. poz. 1277, 1343, 1452 i 1910 oraz z 2018 r. poz. 398. Zgodnie z pismami Prezesa Rady Ministrów z 24.05.2017 r., RM-10-44-17 (dot. ustawy o komornikach sądowych, druk sejmowy nr 1582) i z 24.05.2017 r., RM-10-45-17 (dot. ustawy o kosztach komorniczych, druk sejmowy nr 1581) do prezentowania stanowiska rządu w tych sprawach w toku prac parlamentarnych został upoważniony minister sprawiedliwości. Jak słusznie zauważa A.G. Harla, w toku prac parlamentarnych (Sejmu VIII kadencji) przygotowano jednak nowe wersje obu projektów z datą 10.10.2017 r. dla projektu o komornikach sądowych i z datą 11.10.2017 r. dla projektu o kosztach komorniczych – por. A.G. Harla, *Nadzór judykacyjny nad komornikiem sądowym według ustawy o komornikach sądowych* [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, red. A. Marciniak, Sopot 2018, s. 188.

⁴ *Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o komornikach*, druk sejmowy nr 1582, s. 1 (Sejm VIII kadencji).

wskazano w uzasadnieniu do projektu ustawy, w zakresie nadzoru administracyjnego pozostawiono zasadę, że komornik nadal pozostaje funkcjonariuszem publicznym działającym przy określonym sądzie rejonowym, przy czym podkreślono rolę prezesa sądu rejonowego jako najważniejszego i podstawowego ogniwa nadzoru administracyjnego (nadzór odpowiedzialny)⁵. Już tylko w treści art. 175 ust. 1 ustawy o komornikach sądowych wskazano, że: „nadzór administracyjny sprawowany jest w pierwszej kolejności przez prezesa sądu rejonowego”. Jak wskazują przy tym autorzy zmian w uzasadnieniu, w związku z powyższym prezes sądu rejonowego został wyposażony w dodatkowe szerokie kompetencje nadzorcze, które zostały szczegółowo omówione w rozdziale 9 projektu ustawy. Niezależnie od powyższego, w rozdziale tym zawarto także przepisy o dodatkowych kompetencjach sądu jako organu nadzoru judykacyjnego, które służą poprawie komunikacji między sądem a prezesem sądu przy którym działa komornik z jednej strony, z drugiej zaś strony – pozwalają na skuteczniejsze egzekwowanie wytycznych sądów wobec komorników⁶.

Celem niniejszego artykułu jest zatem ukazanie tych zmian, które zaszły w ramach art. 759 § 2 Kodeksu postępowania cywilnego⁷ za przyczyną wejścia w życie przepisów ustawy o komornikach, jak również odniesienie tych zmian do stanu prawnego, który miał miejsce przed 1.01.2019 r. a więc w ścisłym powiązaniu z niektórymi przepisami ustawy o komornikach sądowych.

2. Przed 1.01.2019 r. art. 759 § 2 k.p.c. stanowił, że: „Sąd może z urzędu wydawać komornikowi zarządzenia zmierzające do zapewnienia należytego wykonania egzekucji oraz usuwać spostrzeżone uchybienia”. W doktrynie podkreślano, głównie za sprawą A. Marciniaka, że wskazany tu przepis stanowił podstawę prawną działań nadzorczych sądu z urzędu nad czynnościami komornika, oprócz art. 960, 972 i 1035 k.p.c.⁸ Zgodnie ze stanowiskiem tego autora, ograniczenia nadzorcze sądu w trybie art. 759 § 2 k.p.c. można było ująć jako trzy zasady, tj.: 1) sąd nie może zastępować stron postępowania egzekucyjnego w zgłaszaniu wniosków niezbędnych do dokonania danej czynności egzekucyjnej; 2) nie jest możliwe uchylanie dokonanych już czynności egzekucyjnych o charakterze wykonawczym, których z istoty swej nie da się uchylić oraz czynności, które wywarły już skutki materialnoprawne; 3) nie można uchylać bądź zmieniać postanowień komornika po ich uprawomocnieniu się (nie dotyczy to postanowień komornika niekończących postępowania egzekucyjnego)⁹.

⁵ *Uzasadnienie...*, druk sejmowy nr 1582, s. 2.

⁶ *Uzasadnienie...*, druk sejmowy nr 1582, s. 2.

⁷ Ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2019 r. poz. 1460 ze zm.) – dalej k.p.c.

⁸ A. Marciniak, *Sądowe postępowanie egzekucyjne*, Warszawa 2011, s. 109–111.

⁹ A. Marciniak, *Sądowe...*, s. 110. Oprócz tego należy wskazać, że zgodnie z uchwałą Sądu Najwyższego (dalej SN) z 19.04.2007 r., III CZP 16/07, OSNC 2008/6, poz. 58, sąd może z urzędu na podstawie art. 759 § 2 k.p.c. zmienić prawomocne postanowienie komornika, którym wadliwie ustalono wysokość opłaty egzekucyjnej. Por. także A. Marciniak, *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Komentarz*, Warszawa 2010, s. 61; Z. Knypl, Z. Marchel, *Komentarz do ustawy o komornikach sądowych i egzekucji*, Sopot 2013, s. 53–55; M. Biezuński, P. Biezuński, *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 35–39. Szybko dostrzeżono jednak sprzeczność tezy zawartej w przedmiotowej uchwale nie tylko z art. 759 § 2 k.p.c., lecz również z art. 767³ k.p.c. – por. Z. Szczurek [w:] *Egzekucja sądowa w prawie polskim*, red. Z. Szczurek, Sopot 2015, s. 193, wraz z przywołanymi tam poglądami doktryny przedmiotu. Jak wskazuje przy tym S. Cieślak, sąd nie może również polecić komornikowi dokonania takiej czynności egzekucyjnej, do której wykonania konieczne jest złożenie oświadczenia woli przez uczestnika postępowania – por. S. Cieślak [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie egzekucyjne. Komentarz do art. 758–1088*, red. J. Jankowski, Warszawa 2011, s. 43.

Natomiast, F. Zedler wskazywał, że: 1) sąd – działając na podstawie art. 759 § 2 k.p.c. – nie może naruszać praw stron i uczestników postępowania; 2) sąd może podejmować działania na podstawie omawianego przepisu tylko w toku egzekucji, nie może natomiast podejmować go po prawomocnym zakończeniu postępowania egzekucyjnego; 3) sąd w trybie omawianego przepisu nie może uchylać praw nabytych już przez osobę trzecią, np. unieważnić nabycia egzekucyjnego po przysądzeniu własności¹⁰. Przepis ten stanowił również istotne rozgraniczenie kompetencji jeżeli chodzi o prezesa sądu rejonowego w zakresie sprawowanego przez ten organ nadzoru administracyjnego. Organ ten nie mógł bowiem w ramach nadzoru administracyjnego nad komornikiem korzystać z uprawnień sądu wyrażonych w art. 759 § 2 k.p.c.¹¹ Natomiast stosownie do treści art. 3 ust. 2 pkt 4 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji z 1997 r., prezes sądu rejonowego mógł jedynie zawiadamiać sąd o potrzebie wydania komornikowi zarządzeń w trybie art. 759 § 2 k.p.c.

W doktrynie rozróżnia się czynności egzekucyjne (*sensu stricto*) i czynności postępowania egzekucyjnego (*sensu largo*), wskazując, że tylko te pierwsze mogą być skutecznie weryfikowane przez sąd w ramach nadzoru judykacyjnego¹².

Przed 1.01.2019 r. przepis art. 759 § 2 k.p.c. zawierał w swojej strukturze normatywnej zwrot „sąd może z urzędu”, co wskazywać może wprost na fakultatywny charakter czynności sądu. Natomiast wyrażenie „z urzędu” może zaś być *prima facie* wysoce mylące, albowiem jego tylko językowa wykładnia nie uwzględnia przepisów merytorycznych (materialnych) zawartych przecież zarówno w ustawie o komornikach sądowych i egzekucji z 1997 r., jak i w ustawie o komornikach sądowych z 2018 r. Z tego punktu widzenia wydaje się, że konieczne jest, aby przepis ten odczytywać z przepisami regulującymi ustrój i status komornika sądowego, a więc z przepisami ustawy o komornikach sądowych i egzekucji z 1997 r. (w stanie do 31.12.2018 r.) oraz obecnie z przepisami ustawy o komornikach sądowych, albowiem formułują one normy o charakterze kompetencyjnym, które wskazują podmioty upoważnione do inicjowania procedury wskazanej w art. 759 § 2 k.p.c.¹³ Chociaż, jak wskazuje M. Brulińska, wydanie zarządzenia nadzorczego w trybie omawianego przepisu nie jest uzależnione od uprzedniego zainicjowania postępowania nadzorczego w szczególności sposób¹⁴. Pogląd ten jednak wydaje się być wyrażony w odmiennym do obecnego stanie prawnym i może dotyczyć sposobu

¹⁰ F. Zedler, *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, t. 2, *Postępowanie egzekucyjne (art. 758–843 Kpc)*, Toruń 1995, s. 10–11. W doktrynie wskazuje się jednak na fakt, że przytoczony pogląd F. Zedlera został wyrażony w odmiennym od obecnego stanie prawnym – por. J. Olszanowski, *Zbieg egzekucji w sądowym i administracyjnym postępowaniu egzekucyjnym*, Warszawa 2016, s. 109.

¹¹ A. Marciniak, *Sądowe...*, s. 113.

¹² Tak wskazuje M. Rzewuski w glosie: *Dopuszczalność zmiany przez sąd prawomocnego postanowienia komornika, wadliwie ustalającego wysokość opłaty egzekucyjnej. Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 19 kwietnia 2007 r., sygn. III CZP 16/07*, „Monitor Prawniczy” 2010/6, s. 345, za poglądem wyrażonym przez J. Świeczkowskiego [w:] *Granice nadzoru judykacyjnego sądu sprawowanego nad komornikiem w trybie art. 759 § 2 Kodeksu postępowania cywilnego*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2007/4, s. 25. Por. także ostatnio M. Pelc, *Nadzór judykacyjny nad komornikiem sądowym w Polsce i w Niemczech*, Sopot 2019, s. 55 i n. Na uwagę zasługuje również (z uwagi na prawnoporównawczy charakter) artykuł tegoż autora pt. *Nadzór judykacyjny nad komornikiem sądowym w Niemczech* [w:] „Polski Proces Cywilny” 2018/2, s. 230–241.

¹³ Por. szerzej na temat nadzoru judykacyjnego z urzędu ostatnio M. Pelc, *Nadzór...*, s. 71 i n.

¹⁴ M. Brulińska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, red. J. Gołaczyński, Warszawa 2012, s. 119. Wydaje się jednak, że na gruncie nowelizacji przepisów komornicznych z 2018 r. pogląd ten przynajmniej w części wydaje się być zdezaktualizowany, o czym będzie mowa w dalszej części niniejszego artykułu.

rozumienia omawianego przepisu wyłącznie przed dniem wejścia w życie ustawy o komornikach sądowych. Zastosowanie przez ustawodawcę słowa „może” w ramach art. 759 § 2 k.p.c. w dotychczasowym brzmieniu wskazuje na to, że należy mówić o dozwalającym i kompetencyjnym zarazem charakterze normy wysłowionej z tego przepisu. Oznacza to, że sąd w stanie prawnym przed 1.01.2019 r. mógł, ale nie musiał, wydawać komornikowi zarządzenia. W tym względzie decydujące znaczenie miała oczywiście zawsze ocena indywidualna i konkretna każdej sprawy. Jak wskazują przy tym S. Dalka i J. Świeczkowski, art. 759 § 2 k.p.c. w brzmieniu dotychczasowym zawiera nie tyle uprawnienie, ile przede wszystkim obowiązek sądu czuwania nad prawidłowym prowadzeniem egzekucji¹⁵. Wydaje się, że pogląd ten, chociaż wyrażony w 2004 r., nie straci na aktualności w odniesieniu do obecnego brzmienia omawianego przepisu.

Problemów interpretacyjnych może nasuwać również zastosowane przez ustawodawcę w przepisie art. 759 § 2 k.p.c. słowo „zarządzenie”, które może być różnie oceniane, szczególnie, jeżeli weźmie się pod uwagę treść art. 361 i 362 k.p.c., jednakże jest to trop wysoce mylący, albowiem ustawodawca przesądza przedmiotową wątpliwość za sprawą art. 766 k.p.c. Zgodnie z tym przepisem „Sąd rozpoznaje sprawy egzekucyjne na posiedzeniu niejawnym, chyba że zachodzi potrzeba wyznaczenia rozprawy albo wysłuchania na posiedzeniu stron lub innych osób. W sprawach tych sąd wydaje orzeczenia w formie postanowień”. Powyższe oznacza, że orzekając w trybie art. 759 § 2 k.p.c. sąd wydaje postanowienie, w którym – według brzmienia sprzed 1.01.2019 r. – może wydać (obecnie już po zmianie „wydaje”) komornikowi stosowne zarządzenie lub zarządzenia oraz usunąć (obecnie już po zmianie „usuwa”) spostrzeżone uchybienia¹⁶. Jak wskazuje A. Marciniak, nadzór sądu nad czynnościami komornika sądowego nie może dotyczyć wszystkich czynności komornika, gdyż prowadziłoby to do całkowitego zniszczenia systemu środków zaskarżenia w postępowaniu egzekucyjnym, w tym zwłaszcza skargi na czynności komornika¹⁷.

Należy zauważyć, że o ile sama treść art. 759 § 2 k.p.c. nie ulegała zmianom, o tyle jednak do Kodeksu postępowania cywilnego został wprowadzony z dniem 5.02.2005 r. art. 767³, który w sposób istotny wywarł wpływ na wykładnię omawianego przepisu, a tym samym na jego stosowanie w praktyce. Zgodnie bowiem z art. 767³ k.p.c. w brzmieniu nadanym art. 1 pkt 110 ustawy z 2.07.2004 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw¹⁸, jeżeli skargę wniesiono po terminie albo nie uzupełniono w terminie jej braków, sąd odrzuca skargę, chyba że uzna, iż zachodzi podstawa do podjęcia czynności na podstawie art. 759 § 2. Na postanowienie sądu o odrzuceniu skargi służy zażalenie. Jak wynika z treści uzasadnienia do projektu ustawy, który w zakresie

¹⁵ S. Dalka, J. Świeczkowski, *O prewencyjnym nadzorze judykacyjnym sądu nad komornikiem według art. 759 § 2 Kodeksu postępowania cywilnego*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2004/3–4, s. 8–10. Pogląd ten przywołuje także M. Rzewuski, *Dopuszczalność...*, s. 346.

¹⁶ Na temat charakteru prawnego zarządzeń sądu podejmującego nadzór judykacyjny por. np. M. Pelc, *Nadzór...*, s. 82 i n.

¹⁷ A. Marciniak, *Ustawa...*, s. 60. Por. również szerzej na temat relacji pomiędzy art. 758, 767 i 759 § 2 k.p.c. J. Misztal-Konecka, *Czy nadzór nad komornikiem w trybie art. 759 § 2 k.p.c. zawsze sprawuje sąd rejonowy, przy którym działa komornik?*, „Polski Proces Cywilny” 2018/3, s. 374–383 oraz M. Pelc, *Nadzór...*, s. 61–65.

¹⁸ Dz.U. z 2004 r. Nr 172, poz. 1804.

art. 767³ nie uległ zmianie od wersji projektowanej do wersji ostatecznej (uchwalonej przez Sejm RP), głównym celem była zmiana i usprawnienie trybu skargowego na czynności komornika¹⁹. Natomiast należy pamiętać, że obecne brzmienie art. 767³ wynika z treści art. 2 pkt 65 ustawy z 10.07.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw²⁰. Zgodnie z wprowadzonymi zmianami, które weszły w życie z dniem 8.09.2016 r., ustawodawca zdecydował się na wyodrębnienie w ramach struktury normatywnej tego przepisu § 1 i § 2 oraz wykreślenie z jego części zwrotu: „chyba że uzna, iż zachodzą podstawy do podjęcia czynności na podstawie art. 759 § 2”²¹. Paragraf 2 przewiduje natomiast wskazanie na stosowanie art. 759 § 2 k.p.c. Przy czym wydaje się, że konstrukcja, którą posłużył się ustawodawca w art. 767³ § 2 k.p.c. w sposób wyraźny nie tylko wskazuje na ten przepis, ale wręcz może wymuszać na sędzię jego zastosowanie. Świadczyć o tym musi tryb oznajmujący, który pozwala przyjąć, że przepis art. 759 § 2 k.p.c. należy stosować nie tylko w przypadku zaistnienia okoliczności, o których mowa w art. 767³ § 1. Jak wynika z treści uzasadnienia do projektu ustawy, jej autorzy zaproponowali rezygnację z regulacji zawartej w art. 767³ k.p.c., która zwalnia sąd z obowiązku odrzucenia skargi w razie stwierdzenia, że zachodzą podstawy do podjęcia czynności w trybie art. 759 § 2 k.p.c. W takim przypadku skarżący zostaje pozbawiony możliwości kwestionowania decyzji sądu opartej na ustaleniu, że zachodzą podstawy do odrzucenia skargi. Dlatego sąd w razie stwierdzenia takich podstaw, powinien wydać postanowienie o odrzuceniu skargi. Nie wyklucza to dopuszczalności stosowania art. 759 § 2 k.p.c.²¹

Jak można zauważyć na podstawie powyższych uwag, ustawodawca wprowadzając art. 767³ k.p.c. czy to w brzmieniu z 2005 r., czy to w brzmieniu obowiązującym od 2016 r. kierował się przede wszystkim potrzebą zwrócenia uwagi sądu na konieczność badania nie tylko samej zaskarżonej w trybie art. 767 k.p.c. czynności, lecz także innych czynności podjętych przez komornika w danej sprawie egzekucyjnej. W doktrynie (A. Cudak) zwracano słusznie uwagę, jeszcze przed wejściem w życie nowelizacji z 2015 r. w omawianym wyżej zakresie, że z uprawnień przewidzianych w art. 759 § 2 k.p.c. sąd powinien korzystać przede wszystkim przy okazji rozpoznania skargi na czynności komornika, co więcej, przepis ten pozwala sądowi zbadać zaskarżoną czynność komornika nie tylko w ramach zarzutów podniesionych w skardze na czynności komornika, a więc umożliwia dokonanie kontroli innych, niezaskarżonych czynności komornika²². Relacja pomiędzy art. 767 a art. 759 § 2 k.p.c. na gruncie stanu prawnego obowiązującego przed 1.01.2019 r. wydaje się być właśnie za sprawą art. 767³ § 2 k.p.c. przesądzona, tj. sąd jest zobowiązany nie tylko skupiać swoją uwagę na zaskarżonej czynności, lecz również badać całe postępowanie egzekucyjne, w tym czynności, które nie zostały zaskarżone²³.

¹⁹ Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 965, s. 22 (Sejm IV kadencji).

²⁰ Dz.U. z 2015 r. poz. 1311.

²¹ Uzasadnienie do rządowego projektu ustawy o zmianie ustawy Kodeks cywilny, ustawy Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, druk sejmowy nr 2678, s. 31 (Sejm VII kadencji).

²² A. Cudak, *Skarga na czynności komornika*, Sopot 2015, s. 147.

²³ Por. także J. Misztal-Konecka, *Czy nadzór...*, s. 380–381.

W kontekście powyższych rozważań, na uwagę zasługuje pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w uchwale z 18.07.2012 r.²⁴, zgodnie z którym stosownie do treści art. 767³ k.p.c. w brzmieniu obowiązującym przed dniem wejścia w życie ustawy z 16.09.2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw²⁵, skarga na czynności komornika, od której nie uiszczono należnej opłaty, podlegała odrzuceniu, chyba że sąd uznał, iż zachodziła przyczyna podjęcia czynności na podstawie art. 759 § 2 k.p.c.

Wcześniej zaś, bowiem w uchwale z 23.05.2011 r.²⁶, SN również wskazał, że jeżeli sąd uzna, że skarga na czynności komornika wskazuje na uchybienia uzasadniające podjęcie działań na podstawie art. 759 § 2 k.p.c., nie odrzuca jej z przyczyn określonych w art. 767³ k.p.c. W uzasadnieniu do tejże uchwały SN wyraźnie wskazał, że z treści powyższego art. 767³ należy więc wysnuć wniosek, iż jeżeli skarga podlegałaby odrzuceniu, ale zawiera – co stwierdza sąd (*verbum legis*: uznaje) – elementy stanowiące podłoże i podstawę do podjęcia czynności przewidzianych w art. 759 § 2 k.p.c., to tracąc swoją bezpośrednią funkcję jurysdykcyjną, a więc środka zaskarżenia, zachowuje moc środka inicjującego czynności w ramach nadzoru judykacyjnego. Jak wskazuje przy tym SN, w opisanej sytuacji skarga na czynności komornika, pozbawiona – na skutek nieusuniętych lub nieusuwalnych wad – cech środka zaskarżenia unormowanego w art. 767 k.p.c. podlega konwersji; przekształca się w środek o charakterze pozajurysdykcyjnym stając się – ze skutkiem wstecznym, od chwili wniesienia – skierowanym przez stronę bezpośrednio do sądu zawiadomieniem o uzasadnionej potrzebie wydania komornikowi odpowiednich zarządzeń (por. także art. 3 ust. 2 pkt 4 ustawy z 29.08.1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji²⁷). Wobec tej konwersji, jak wskazuje SN w przytoczonej uchwale, orzekanie o odrzuceniu skargi po utracie przez nią jej cech i funkcji, jest więc – ze względu na brak substratu – bezzasadne, a nawet niemożliwe. Tak więc teza o niespójności systemu oraz o podważeniu zasad procesowych określających skutki wniesienia wadliwego lub niedopuszczalnego środka zaskarżenia, zdaniem SN, nie może być uznana za trafną.

Istotne problemy interpretacyjne sprawia niekiedy kwestia zaskarżalności postanowień sądu, wydanych w trybie omawianego tu przepisu, a w szczególności, czy zażalenie przysługuje również komornikowi, którego takie postanowienie dotyczy. W tym zakresie warto się odwołać do poglądu wyrażonego przez Z. Szczurka, który wskazuje, że o tym, czy na postanowienie sądu wydane na mocy art. 759 § 2 k.p.c. przysługuje zażalenie decyduje treść tego postanowienia. Jak wskazuje wyżej wymieniony autor, jeśli w postanowieniu tym sąd polecił komornikowi dokonanie określonej czynności egzekucyjnej, wówczas takie postanowienie nie podlega zaskarżeniu, a dopiero zaskarżeniu w trybie art. 767 k.p.c. podlega wykonanie przez komornika takiego polecenia²⁸. W orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazuje się na taki kierunek wykładni omawianego przepisu, zgodnie z którym komornik jest organem egzekucyjnym, a nie uczestnikiem (stroną) postępowania egzekucyjnego. Komornikowi nie przysługuje zatem prawo zaskarżania postanowień sądu wydawanych w postępowaniu

²⁴ III CZP 32/12, OSNC 2013/2, poz. 13.

²⁵ Dz.U. z 2011 r. Nr 233, poz. 1381.

²⁶ III CZP 11/12, OSNC 2012/10, poz. 118.

²⁷ Dz.U. z 1997 r. Nr 133, poz. 882.

²⁸ Z. Szczurek, *Egzekucja...*, s. 194.

egzekucyjnym. Jedynie na podstawie art. 770 zd. 4 k.p.c. komornikowi przysługuje zażalenie na postanowienie sądu w przedmiocie ustalenia kosztów egzekucji. Wymieniony przepis, jako wyjątkowy, nie stanowi podstawy wnoszenia przez komornika zażalenia na inne postanowienia sądu wydawane w postępowaniu egzekucyjnym²⁹.

Należy jednak pamiętać, że obecny kształt art. 770 k.p.c., a więc umieszczenie w jego strukturze normatywnej § 1–5 ma miejsce dopiero od 1.01.2019 r. za sprawą zmiany dokonanej przez prawodawcę na mocy art. 49 pkt 3 ustawy o kosztach komorniczych. W ocenie autorów tych zmian, zmiany w treści art. 770 i 770¹ k.p.c. mają na celu doprecyzowanie i uporządkowanie materii dotyczącej orzekania o kosztach postępowania egzekucyjnego³⁰. Taki zabieg legislacyjny należy ocenić pozytywnie. Niezależnie od dokonanych zmian, należy zauważyć, że objęcie komornika przez ustawodawcę uprawnieniem do złożenia zażalenia na postanowienie sądu w trybie art. 770 k.p.c. nastąpiło po raz pierwszy za sprawą art. 95 pkt 3 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji z 1997 r.³¹

W kontekście dopuszczalności zaskarżenia postanowienia wydanego w trybie art. 759 § 2 k.p.c. przez komornika decydujące znaczenie posiada art. 767 (4) § 1 k.p.c., który wyraźnie stanowi, że zażalenie na postanowienie sądu przysługuje w przypadkach wskazanych w ustawie. To właśnie treść cytowanego tu przepisu musi wyłączać odpowiednie stosowanie art. 394 (4) k.p.c. na zasadzie przewidzianej przez art. 13 § 2 k.p.c., na co słusznie wskazuje SN, dowodząc, że stosowanie „odpowiednie” oznacza w szczególności niezbędną adaptację (i ewentualnie zmianę niektórych elementów) normy do zasadniczych celów i form danego postępowania, jak również pełne uwzględnienie charakteru i celu danego postępowania oraz wynikających stąd różnic w stosunku do uregulowań, które mają być zastosowane³².

Zasadniczym pytaniem pozostaje zatem kwestia dopuszczalności zaskarżalności przez komornika postanowienia, w którym sąd usuwając dostrzeżone uchybienia, uchyla postanowienie tegoż komornika, którego przedmiotem są koszty postępowania egzekucyjnego, a w szczególności – należne opłaty egzekucyjne. Skoro bowiem kierując się treścią art. 770 § 2 k.p.c. koszty postępowania egzekucyjnego ustala postanowieniem komornik wraz z ukończeniem postępowania egzekucyjnego, jeżeli przeprowadzenie egzekucji należy do niego, to zestawiając ten przepis z treścią art. 770 § 5 k.p.c. w zw. z art. 767 (4) § 1 k.p.c. wydaje się, że nie sposób przyjąć poglądu, zgodnie z którym prawo do zaskarżenia postanowienia sądu wydanego w trybie art. 759 § 2 k.p.c. miałoby komornikowi nie przysługiwać. Taki sposób wykładni wspomnianego art. 759 § 2 należałoby uznać wręcz za *contra legem*, jako w sposób bezpodstawny pomijający wyraźną wolę ustawodawcy, zgodnie z którą w opisywanej tu sytuacji na postanowienie sądu zażalenie przysługuje stronom, komornikowi oraz innej osobie, której to postanowienie dotyczy. Pogląd wyrażony w tym miejscu pozostaje przy tym aktualny zarówno na gruncie przepisów ustawy o komornikach sądowych i egzekucji z 1997 r., obowiązujących do 31.12.2018 r.,

²⁹ Por. postanowienie SN z 22.03.2007 r., III CZP 2/07, LEX nr 272471, które odwołuje się do dotychczasowego brzmienia art. 770 k.p.c., tj. sprzed nowelizacji tego przepisu z 2018 r.

³⁰ *Uzasadnienie...*, druk sejmowy nr 1581, s. 16.

³¹ Por. rozważania na temat nowelizacji z 2018 r. oraz przegląd historyczny J. Studzińska, *Koszty egzekucji w świetle ustawy o kosztach komorniczych* [w:] *Analiza...*, s. 337 i n. Szerzej również na ten temat – por. A.G. Harla, *Nadzór...* [w:] *Analiza...*, s. 198–200.

³² Postanowienie SN z 19.04.2012 r., IV CZ 153/11, LEX nr 1250770.

jak i na gruncie zarówno ustawy o komornikach, jak i ustawy o kosztach komorniczych. Niezależnie bowiem, czy w ramach omawianego zagadnienia przyjmuje się założenie, że opłaty egzekucyjne należą się wprost komornikowi (art. 43 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji z 1997 r.), czy też przyjmuje się założenie, iż opłaty egzekucyjne stanowią niepodatkową należność budżetową, a komornikowi ma przysługiwać jedynie wynagrodzenie prowizyjne (art. 150 ust. 1 ustawy o komornikach sądowych), którego wysokość zależna jest od wysokości pobranych opłat (art. 150 ust. 2 pkt 1–5 oraz art. 150 ust. 2–3 ustawy o komornikach sądowych), to przecież w dalszym ciągu spełniany jest wymóg wynikający z treści art. 770 § 1 i 2 k.p.c. Obecnie bowiem, zgodnie z treścią art. 149 ust. 1 ustawy o komornikach sądowych, opłata egzekucyjna stanowi niepodatkową należność budżetową o charakterze publicznoprawnym pobieraną za czynności, o których mowa w art. 3 ust. 3 pkt 1 i 2 teże ustawy, na zasadach określonych w ustawie o kosztach komorniczych³³. Zasadnie ustawodawca zdecydował się na sformułowanie definicji legalnej opłaty egzekucyjnej. Taki zabieg legislacyjny może przyczynić się (oprócz m.in. art. 20 i 21 ustawy o kosztach komorniczych) do ujednolicenia orzecznictwa sądowego, procedowanego na podstawie art. 770 § 1–5 k.p.c., chociaż jak wskazuje M. Uliasz, ocena nowych regulacji w zakresie kosztów komorniczych będzie możliwa dopiero po upływie pewnego okresu obowiązywania ustawy, gdyż dopiero wówczas ujawni się skala problemów występujących w konkretnych sprawach³⁴.

Sąd Najwyższy w uchwale z 14.09.2016 r.³⁵, wyraził pogląd, zgodnie z którym komornikowi sądowemu nie przysługuje zażalenie na postanowienie sądu rejonowego uchylające postanowienie komornika o ustaleniu wysokości opłaty egzekucyjnej i przekazujące sprawę do ponownego rozpoznania. W uzasadnieniu do powyższej uchwały wyraźnie wskazano jednak m.in., że w art. 770 zd. 4 k.p.c. ustawodawca przyznał komornikowi legitymację do złożenia zażalenia na postanowienie sądu, mimo iż nie jest on stroną postępowania egzekucyjnego, lecz organem egzekucyjnym. Regulacja ta, w ocenie SN, podyktowana ochroną interesów finansowych komornika, ma charakter wyjątkowy i nie stanowi podstawy wnoszenia przez komornika zażalenia na inne postanowienia sądu wydawane w postępowaniu egzekucyjnym (zob. przywołane w uzasadnieniu do tegoż orzeczenia uchwały SN: z 9.06.1999 r.³⁶; z 9.12.1999 r.³⁷ i z 26.10.2011 r.³⁸ oraz postanowienia SN: z 14.03.2000 r.³⁹, z 12.06.2002 r.⁴⁰ i z 22.03.2007 r.⁴¹ (przywołane tezy i orzeczenia pochodzą z uzasadnienia do postanowienia z 19.04.2012 r., IV CZ 153/11).

Wydaje się więc, że z powodów właśnie wynikających z potrzeby ochrony interesów finansowych komornika, zasadne jest, aby komornikowi miało też przysługiwać prawo do złożenia zażalenia na postanowienie sądu w trybie art. 759 § 2 k.p.c. w sytuacji, gdy dotyczy ono kosztów egzekucyjnych, a w szczególności zaś opłaty.

³³ Por. A. Mendrek, *Orzekanie o kosztach egzekucyjnych według ustawy o kosztach komorniczych* [w:] *Analiza...*, s. 483 i n.

³⁴ M. Uliasz, *Opłaty egzekucyjne według ustawy o kosztach komorniczych* [w:] *Analiza...*, s. 390.

³⁵ III CZP 37/16, LEX nr 2107075.

³⁶ III CZP 16/99, OSNC 1999/12, poz. 202.

³⁷ III CZP 31/99, OSNC 2000/5, poz. 84.

³⁸ III CZP 62/11, OSNC 2012/4, poz. 47.

³⁹ II CKN 496/00, OSNC 2000/9, poz. 168.

⁴⁰ III CZP 33/02, OSNC 2003/5, poz. 62.

⁴¹ III CZP 2/07, niepubl.

Przyjęcie prezentowanego tu poglądu może służyć zwiększeniu nadzoru judykacyjnego, albowiem wskutek złożenia zażalenia na postanowienie sądu rejonowego sprawa trafia do sądu okręgowego, jako sądu drugiej instancji, co pozwoli w sposób dogłębny poddać ją analizie. Tym bardziej że w polskim systemie prawa w dalszym ciągu, pomimo zmian wprowadzonych z dniem 1.01.2019 r., komornik sądowy nie otrzymuje wynagrodzenia od sądu, lecz wynagrodzenie prowizyjne z tytułu pobranych opłat egzekucyjnych.

Należy także podnieść, że art. 759 § 2 k.p.c. nie może być uważany za podstawę do obniżenia opłaty egzekucyjnej ustalonej postanowieniem komornika sądowego. Pogląd taki wyraził SN w uchwale z 26.10. 2016 r.⁴² W uzasadnieniu do teje uchwały SN wskazał, że nie ma podstaw do rozszerzającej interpretacji art. 759 § 2 k.p.c. i przyjęcia, iż wadliwe jest orzeczenie komornika o kosztach, co do którego istnieją przesłanki do miarkowania ich wysokości. Podobnie sąd nie ma kompetencji do wychodzenia ponad żądanie i dokonywania miarkowania w zakresie, w jakim wnioskodawca się tego nie domagał (art. 321 § 1 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). Podmiot inicjujący postępowanie ma natomiast obowiązek wskazać, do jakiej wysokości opłata ma być obniżona i przedstawić uzasadnienie swojego stanowiska (art. 767 § 3 k.p.c. w zw. z art. 49 ust. 9 ustawy o kosztach w sprawach cywilnych). Podstawy do takiej ingerencji nie stanowi art. 759 § 2 w zw. z art. 767³ § 2 k.p.c. i art. 49 ust. 9 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji. Odpowiednie stosowanie art. 759 § 2 k.p.c. w postępowaniu zainicjowanym wnioskiem o obniżenie wysokości opłaty może dotyczyć jedynie sytuacji, w której sąd ustalił, że opłata została określona w sposób sprzeczny z przepisami ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, a nie iż istnieją podstawy do jej miarkowania. W konsekwencji zdaniem Sądu Najwyższego należy opowiedzieć się za poglądem, że mechanizm kontroli judykacyjnej czynności komornika na podstawie art. 759 § 2 k.p.c. nie może polegać na obniżeniu z urzędu prawidłowo obliczonej opłaty stosunkowej.

Wydaje się, że pogląd wyrażony przez SN w przywołanej powyżej uchwale pozostaje w dalszym ciągu aktualny na gruncie przepisów ustawy o kosztach komorniczych, szczególnie, gdy weźmie się pod uwagę jej art. 48 ust. 1–5. Takie stanowisko jest tym bardziej uzasadnione na gruncie wykładni językowej i systemowej, bowiem podobnie jak w przypadku art. 49 ust. 7–10 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji z 1997 r., ustawodawca nie zawarł w nowej regulacji odesłania do art. 759 § 2 k.p.c., chociaż art. 48 ust. 3 zawiera odesłanie do przepisów Kodeksu postępowania cywilnego. Gdyby ustawodawca chciał powiązać procedurę przewidzianą w art. 48 ustawy o kosztach komorniczych z opisaną w art. 759 § 2 k.p.c., wówczas zdecydowałby się na rozwiązanie polegające na odesłaniu do tego przepisu, tym bardziej, że jak to będzie opisane w dalszej części niniejszego artykułu, zarówno ustawa o komornikach sądowych, jak i ustawa o kosztach komorniczych zawiera przecież szereg tego typu odesłań. Tym bardziej że w ramach art. 48 ust. 3 teje ustawy zawarte zostało odesłanie, poprzez nakaz odpowiedniego stosowania, do art. 767 i 767 (2) – 767 (4) k.p.c.⁴³

⁴² III CZP 63/16, LEX nr 2138151.

⁴³ M. Klonowski zauważa, że z uwagi na treść art. 49 ust. 1 ustawy o kosztach komorniczych nie wchodzi w rachubę obniżenie przez sąd opłaty egzekucyjnej z urzędu na podstawie odpowiednio stosowanego art. 759 § 2 k.p.c. – por. M. Klonowski [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, red. R. Reiwer, Warszawa 2019, s. 1068. Szerzej na temat zasad miarkowania opłat egzekucyjnych – por. ostatnio J. Studzińska, *Zasady miarkowania opłaty komorniczej w ustawie o kosztach komorniczych* [w:] *Komornicy sądowi i egzekucja w nowej rzeczywistości prawnej*, red. R. Kulski, Sopot 2019, s. 169 i n.

Zamiar i cele ustawodawcy w zakresie art. 48 ustawy o kosztach komorniczych (w projekcie był to art. 46) można odnaleźć wprost w uzasadnieniu do projektu ustawy, w którym wskazano na obowiązywanie (funkcjonowanie, istnienie) instytucji miarkowania opłaty na gruncie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji z 1997 r., zaznaczając jednocześnie, że projektowane przepisy nie zmieniają jej charakteru. Utrzymano dotychczasowe przesłanki obniżenia opłaty, związane z nakładem pracy komornika oraz sytuacją majątkową strony obowiązanej do poniesienia opłaty. Z uwagi na to, że instytucja miarkowania opłaty ma charakter socjalny, przewidziano zwolnienie od opłat sądowych zarówno w odniesieniu do wniosku o obniżenie opłaty, jak i zażalenia albo skargi na orzeczenie referendarza sądowego w tych sprawach. Jest to rozwiązanie analogiczne, jak w przypadku wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych i środków odwoławczych wnoszonych w ramach takiego postępowania⁴⁴.

3. Za sprawą art. 261 pkt 2 lit. a ustawy z 22.03.2018 r. o komornikach sądowych z dniem 1.01.2019 r. art. 759 § 2 k.p.c. otrzymał brzmienie: „Sąd wydaje z urzędu komornikowi zarządzenia zmierzające do zapewnienia należytego wykonania egzekucji oraz usuwa spostrzeżone uchybienia. Ocena prawna wyrażona przez sąd w ramach wydanych zarządzeń jest wiążąca dla komornika”. Natomiast na mocy art. 261 pkt 2 lit. b powołanej wyżej ustawy, prawodawca postanowił rozszerzyć strukturę normatywną art. 759 k.p.c. dodając po § 2 przepis § 3, zgodnie z którym: „Sąd może zobowiązać komornika do składania sprawozdań z czynności podjętych w wyniku zarządzeń, o których mowa w § 2”.

W uzasadnieniu do projektu ustawy autorzy proponowanych powyżej zmian wskazali, że w art. 759 § 2 k.p.c. wprowadzono zmiany przewidujące, iż sąd rejonowy nie tylko wydaje z urzędu komornikowi zarządzenia zmierzające do zapewnienia należytego wykonania egzekucji oraz usuwa spostrzeżone uchybienia, lecz również, że ocena prawna wyrażona przez sąd w ramach wydanych zarządzeń będzie wiążąca dla komornika. Rozwiązanie takie, jak można przeczytać w uzasadnieniu do projektu ustawy jest powieleniem instytucji uregulowanej w art. 386 § 6 k.p.c. Wzmocnieniem kontrolnej funkcji sądu jest możliwość zobowiązania komornika do składania sprawozdań z czynności podjętych w wykonaniu zarządzeń sądu⁴⁵. Co ciekawe, prawodawca nie zdecydował się na odpowiednie stosowanie art. 386 § 6 k.p.c., chociaż taki rezultat mógł osiągnąć wprost, czy to za sprawą zawarcia stosownego odesłania w ramach art. 759 k.p.c., czy to za sprawą obowiązującego przecież w dalszym ciągu art. 13 § 2 k.p.c. Skoro zatem w uzasadnieniu do projektu ustawy mowa jest wręcz o „powieleniu”, to należy zadać sobie pytanie, czy tego typu strategia legislacyjna nie powinna nasuwać wątpliwości w kontekście zasad prawidłowej legislacji i czy faktycznie nowe brzmienie przepisu stanowi właśnie powielenie, rozumiane tu jako powtórzenie dosłowne. Wydaje się, że rozstrzygnięcie tej wątpliwości może przynieść § 4 ust. 1 załącznika do rozporządzenia Prezesa Rady

⁴⁴ *Uzasadnienie...*, druk sejmowy nr 1581, s. 15.

⁴⁵ *Uzasadnienie*, druk sejmowy nr 1582, s. 38. Jak podaje A.G. Harla w przypadku nowego art. 759 § 3 k.p.c. można mówić o rozwiązaniu wzorowanym na art. 386 § 6 k.p.c. – por. A.G. Harla, *Nadzór...* [w:] *Analiza...*, s. 193 oraz uwagi i refleksje dodatkowe tegoż związane z nadzorem judykacyjnym, A.G. Harla, *Nadzór...* [w:] *Analiza...*, s. 195–201.

Ministrów z 20.06.2002 r. w sprawie „Zasad techniki prawodawczej”⁴⁶, zgodnie z którym ustawa nie może powtarzać przepisów zamieszczonych w innych ustawach. Wprawdzie przepis ten nie wyłącza wprost możliwości powtarzania przepisów zamieszczonych w tej samej ustawie, ale jednak wydaje się, że zakaz taki powinien wynikać w szczególności z § 5 ZTP, zgodnie z którym przepisy ustawy redaguje się zwięźle i syntetycznie, unikając nadmiernej szczegółowości, a zarazem w sposób, w jaki opisuje się typowe sytuacje występujące w dziedzinie spraw regulowanych tą ustawą. Należy zauważyć, że z wysłowionego w przywołanym tu przepisie nakazu zwięzłości i syntetyczności wynika istotna konsekwencja, którą w sposób szczegółowy prawodawca opisał w ramach § 23 ust. 1–3 ZTP. Szczególnie, stosownie do treści § 23 ust. 1 w przepisach szczegółowych nie reguluje się tych spraw, które zostały wyczerpująco unormowane w przepisach ogólnych.

W doktrynie podkreśla się zatem, że powyższe rozwiązania zawarte w ramach ZTP mają służyć realizacji uściślenia i wypracowania prawidłowej relacji pomiędzy przepisami podstawowymi i przepisami modyfikującymi (modyfikatorami)⁴⁷. Natomiast przestrzeganie zasad techniki prawodawczej ma zagwarantować zapewnienie prawidłowej korespondencji względem dyrektyw wykładni prawa, na co wskazuje doktryna, niezależnie od obowiązywania danego zbioru ZTP⁴⁸ jako mechanizmu sprzyjającego usystematyzowaniu i usprawnieniu procesu wykładni prawa.

Co więcej, realizacji postulatu uściślenia (rozumianego jako zwięzłości, skrótości i syntetyczności) tekstu prawnego służy również wprost § 156 ust. 1 ZTP, zgodnie z którym jeżeli zachodzi potrzeba osiągnięcia skrótości tekstu lub zapewnienia spójności regulowanych instytucji prawnych, to w akcie normatywnym można posłużyć się odesłaniami. Stosownie zatem do treści § 156 ust. 4 ZTP, jeżeli daną instytucję prawną reguluje się całościowo, a wyczerpujące wymienienie przepisów prawnych do których się odsyła nie jest możliwe, to można wyjątkowo odesłać do przepisów określonych przedmiotowo, jeśli przepisy te dadzą się w sposób niewątpliwy wydzielić spośród innych; przepis odsyłający formułuje się w postaci: „Do ... (określenie instytucji) stosuje się odpowiednio przepisy o ... (przedmiotowe określenie przepisów)”. W tym względzie mogłoby się wydawać *prima facie*, że prawodawca szczególnie na gruncie art. 759 § 2 k.p.c. powinien posłużyć się właśnie zaleceniem zawartym w § 156 ust. 4 ZTP, względnie w § 156 ust. 2 ZTP. Tymczasem prawodawca zdecydował się, jak przynajmniej wskazano w uzasadnieniu do projektu ustawy, na powielenie rozwiązania przyjętego w ramach art. 386 § 6 k.p.c., który to przepis jak wiadomo jest zawarty w ramach części pierwszej – Postępowania rozpoznawczego – Księgi pierwszej – procesu – Działu V (Środki odwoławcze) Kodeksu postępowania cywilnego. Zgodnie z art. 386 § 6 k.p.c.: „Ocena prawna i wskazania co do dalszego postępowania wyrażone w uzasadnieniu wyroku sądu drugiej instancji wiążą zarówno sąd, któremu sprawa została przekazana, jak i sąd drugiej instancji, przy ponownym rozpoznaniu sprawy. Nie dotyczy to jednak wypadku, gdy nastąpiła zmiana stanu prawnego”. Przepis ten był

⁴⁶ Dz.U. z 2016 r. poz. 283 – dalej ZTP.

⁴⁷ Por. tak zasadnie S. Wronkowska, M. Zieliński, *Komentarz do zasad techniki prawodawczej*, Warszawa 2004, s. 71–72.

⁴⁸ Por. w odniesieniu do ZTP z 1991 r. R. Piszko, *Zasady techniki prawodawczej w praktyce wykładni prawa*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2002/4, s. 23 i n.

przedmiotem szczegółowej analizy za sprawą poglądów przedstawicieli doktryny⁴⁹, jak również za sprawą orzecznictwa Sądu Najwyższego i sądów powszechnych. Jak wskazuje SN w wyroku z 15.05.2018 r.⁵⁰, zgodnie z art. 386 § 6 k.p.c. ocena prawna i wskazania co do dalszego postępowania wyrażone w uzasadnieniu wyroku sądu drugiej instancji wiążą zarówno sąd, któremu sprawa została przekazana, jak i sąd drugiej instancji przy ponownym rozpoznaniu sprawy. Ocena taka, zdaniem SN, jest uzależniona od skonkretyzowania wskazań co do dalszego postępowania oraz dotyczy stosowania i wykładni prawa materialnego oraz odniesienia się do takich zarzutów dotyczących prawa procesowego, co do których czynności sądu pierwszej instancji zostały już zakończone, trzeba też uwzględnić, że ostateczna subsumcja prawna może być dokonana tylko wówczas, gdy jest już w pełni ustalony stan faktyczny w danej sprawie.

Należy zwrócić uwagę, że nowa redakcja art. 759 § 2 k.p.c. nie może być traktowana w żaden sposób jako powielenie art. 386 § 6 k.p.c., jak mogłoby sugerować twierdzenie autorów projektu ustawy zawarte w przywołanej powyżej części uzasadnienia. Autorom zmian w zakresie przywołanego tu przepisu chodziło zapewne o jak największe zawężenie zakresu normowania odpowiedniego stosowania art. 386 § 6 k.p.c., w ramach instytucji nadzoru judykacyjnego w postępowaniu egzekucyjnym w celu wyeliminowania luzu decyzyjnego w tym zakresie⁵¹. Zapewne już wkrótce orzecznictwo sądów na gruncie nowego art. 759 § 2 k.p.c. wypracuje pewien model postępowania (orzekania) w oparciu o dotychczasowe doświadczenia, w tym poglądy doktryny, na gruncie art. 386 § 6 k.p.c. Powyższe może spowodować z kolei konieczność wejścia przez sądy rejonowe w rolę (czynności) sądu drugiej instancji, albowiem to właśnie takie zadania wydaje się stawiać ustawodawca sądom egzekucyjnym względem komorników sądowych. Dlatego też, przenosząc pogląd Sądu Najwyższego wyrażony w wyżej przywołanym wyroku z 15.05.2018 r., II UK 120/17, należy wskazać, że przez wiążącą dla komornika ocenę prawną wyrażoną przez sąd w ramach wydawanych zarządzeń należy rozumieć w szczególności skonkretyzowane wskazania co do dalszego postępowania dotyczące stosowania i wykładni prawa materialnego oraz odniesienia do takich zarzutów dotyczących prawa procesowego (formalnego), co do których czynności komornika sądowego zostały już zakończone. Z tego też powodu wydaje się, że ustawodawca w sposób pośredni ostatecznie wyraził przekonanie o konieczności objęcia zakresem normowania art. 759 § 2 k.p.c. również prawomocnych postanowień komornika sądowego, w tym tych dotyczących kosztów egzekucyjnych.

Ustawodawca wprowadza zatem do systemu prawa egzekucji sądowej wiążącą wykładnię prawa, ale wiążącą, przynajmniej teoretycznie, tylko w ramach danego indywidualnie i konkretnie wskazanego stanu faktycznego i prawnego. Taki stan

⁴⁹ Por. np. M. Manowska [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, red. M. Manowska, Warszawa 2013, s. 631–632 wraz z powołaną tam literaturą.

⁵⁰ II UK 120/17, LEX nr 2549299.

⁵¹ Jak wskazuje M. Klonowski, celem nowej regulacji ma być wyeliminowanie sytuacji, w której komornicy omijają zarządzenia nadzorcze sądu w ten sposób, że ponownie rozpoznając sprawę wydają orzeczenia uwzględniające inną wykładnię przepisów niż ta prezentowana przez sąd bądź też wydając kolejne rozstrzygnięcia dotyczące wcześniej badanych przez sąd zagadnień przyjmują wykładnię zakwestionowaną przez sąd – por. tak dosłownie M. Klonowski, *Ustawa...*, s. 759. Natomiast R. Reiwer wskazuje z kolei, że celem art. 759 § 2 i 3 k.p.c. w nowym brzmieniu jest, aby sąd mógł dopilnować wykonanie przez komornika dyspozycji wynikających z wydanego zarządzenia – por. R. Reiwer, *Ustawa...*, s. 472–473.

rzeczy pociąga za sobą jednak pewną konsekwencję, zgodnie z którą to właśnie sąd egzekucyjny będzie przejmować kontrolę nad postępowaniem egzekucyjnym, dokonując wiążącej dla organu egzekucyjnego wykładni przepisów prawa. W doktrynie wyrażono pogląd, że wprowadzona zmiana ma na celu wzmocnienie funkcji kontrolnej sądu nad komornikiem i jest wyrazem nieufności ustawodawcy do komorników⁵².

Nowa regulacja – z jednej strony – wydaje się być korzystna dla systemu egzekucji sądowej, albowiem będzie służyć zwiększeniu kontroli nad działaniami (czynnościami egzekucyjnymi) komorników sądowych, natomiast z drugiej strony może służyć jako istotny instrument do rozstrzygania sytuacji spornych i trudnych pomiędzy samymi komornikami sądowymi (w sytuacji zbiegu egzekucji sądowych – art. 773¹ § 1–4 k.p.c.), jak również pomiędzy komornikami sądowymi a administracyjnymi organami egzekucyjnymi (w sytuacji zbiegu egzekucji sądowych z administracyjną art. 773 § 1–6 k.p.c.).

W zakresie instytucji zbiegu egzekucji sądowych należy zauważyć, że pomimo raczej niewielkiego stopnia skomplikowania redakcji art. 773¹ § 1–4 k.p.c. pod względem językowym zagadnienie to staje się niestety bardzo często źródłem (polem) sytuacji spornych (konfliktowych) pomiędzy komornikami sądowymi, których prowadzenie odbywać się musi ze szkodą dla wierzycieli w ramach postępowań egzekucyjnych. Nierzadko bowiem dzieje się tak, że komornicy sądowi spierają się między sobą o to, który z nich ma prowadzić dalszą egzekucję do tych samych rzeczy, wierzycieli lub praw tego samego dłużnika, co do których nastąpił zbieg. Chociaż art. 773¹ § 2 k.p.c. jednoznacznie rozstrzyga, że jeżeli żaden z komorników nie jest właściwy według przepisów niniejszego kodeksu lub właściwych jest kilku komorników, to komornik, który później wszczął egzekucję niezwłocznie przekazuje sprawę komornikowi, który pierwszy wszczął egzekucję, o czym zawiadamia wierzyciela, to jednak wątpliwości powstają w zakresie tego, czy przekazaniu podlega sprawa rozumiana jako postępowanie egzekucyjne czy też tylko część tego postępowania, a więc jedynie egzekucja prowadzona z konkretnego składnika majątku dłużnika. Sytuacje konfliktowe (sporne) mogą generować też, niekiedy jedynie subiektywne przeświadczenia komorników sądowych o własnej właściwości do prowadzenia egzekucji z danego składnika majątku dłużnika. Sytuację może komplikować również wprowadzenie do danego „sporu o pierwszeństwo w ramach zbiegu egzekucji” zagadnienia dalszego tytułu wykonawczego⁵³.

Natomiast z dniem 8.09.2016 r. za sprawą art. 2 pkt 68 ustawy z 10.07.2015 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw ustawodawca zdecydował się na rezygnację z kontroli i rozstrzygania przez sąd w zakresie zbiegu egzekucji sądowych z egzekucjami administracyjnymi. Dotychczas bowiem stosownie do treści art. 773 § 1 k.p.c.

⁵² Por. A. Cudak, *Zmiany w przepisach o skardze na czynności komornika obowiązujące do 1 stycznia 2019 r.* [w:] *Analiza...*, s. 561–562.

⁵³ O istocie, konsekwencjach i skutkach zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej por. J. Olszanowski, *Zbieg...*, s. 193–197. Por. także J. Olszanowski [w:] J. Olszanowski, P. Ostojki, W. Piątek, *Egzekucja administracyjna świadczeń pieniężnych*, Wrocław 2018, s. 146–164. Wypada wskazać w tym miejscu, że stosownie do treści art. 793 k.p.c., w razie potrzeby prowadzenia egzekucji na rzecz kilku osób lub przeciwko kilku osobom albo z kilku składowych części majątku tego samego dłużnika, sąd oprócz pierwszego tytułu wykonawczego może wydawać dalsze tytuły, oznaczając cel, któremu mają służyć i ich liczbę porządkową. Analogicznie, problematyka objęta art. 793 k.p.c. pozostaje aktualna także na gruncie art. 773 k.p.c.

w przypadku zbiegu egzekucji administracyjnej i sądowej co do tej samej rzeczy lub prawa majątkowego, administracyjny organ egzekucyjny i komornik byli zobowiązani wstrzymać czynności egzekucyjne na wniosek wierzyciela, dłużnika lub z urzędu i przekazać akta egzekucji administracyjnej i egzekucji sądowej sądowi rejonowemu, w którego okręgu wszczęto egzekucję w celu rozstrzygnięcia, który organ egzekucyjny – sądowy czy administracyjny – ma dalej prowadzić w trybie właściwym dla danego organu łącznie egzekucje z tej rzeczy lub prawa majątkowego, do którego nastąpił zbieg egzekucji. Z kolei sąd wydawał postanowienie (w terminie 14 dni, przy czym termin ten był uważany za instrukcyjny, przez co bardzo rzadko był przez sąd przestrzegany), biorąc pod uwagę stan każdego z postępowań egzekucyjnych, a jeżeli były one w równym stopniu zaawansowane, to wysokość egzekwowanych należności i kolejność ich zaspokojenia, równocześnie postanawiając, jakie już dokonane czynności egzekucyjne miały pozostać w mocy. Powyższa procedura nie znajdowała zastosowania w przypadku, gdy egzekucja sądowa była prowadzona na podstawie tytułu wykonawczego, o którym mowa w art. 783 § 4 k.p.c., gdyż wówczas łączne prowadzenie egzekucji przejmował komornik. Zmiana, która weszła w życie z dniem 8.09.2016 r. spowodowała wprowadzenie niemal analogicznej reguły do tej przewidzianej w art. 773¹ § 2 k.p.c., gdyż obecnie w przypadku zbiegu egzekucji sądowej i administracyjnej do tej samej rzeczy albo prawa majątkowego egzekucje do tej rzeczy lub prawa majątkowego prowadzi łącznie ten sądowy albo administracyjny organ egzekucyjny, który jako pierwszy dokonał zajęcia, a w razie niemożności ustalenia tego pierwszeństwa – organ egzekucyjny, który dokonał zajęcia na poczet należności w wyższej kwocie⁵⁴.

Odejście od zasady orzekania przez sądy (lub referendarzy sądowych) w zakresie zbiegu egzekucji opisanej w art. 773 k.p.c. spowodowało, że przestrzeń w tym zakresie została wypełniona przez działalność komorników sądowych i administracyjnych organów egzekucyjnych. Należy zaznaczyć, że zmiana w opisanym powyżej zakresie była oceniana przez jej autorów jako idąca w kierunku zapewnienia sprawności i efektywności egzekucji, z tych powodów należało w ich ocenie odstąpić od sądowego modelu rozstrzygania o zbiegu egzekucji i wprowadzić ustawowy model rozstrzygania o zbiegu⁵⁵. Jak bowiem wskazano w projekcie ustawy zmieniającej m.in. art. 773 k.p.c., konieczność każdorazowego rozstrzygania o zbiegu przez sąd lub referendarza sądowego i dalsze czynności z tym związane znacznie opóźniają postępowania egzekucyjne i miały stanowić istotne obciążenie dla sądów. Dodatkowym mankamentem obowiązującego wówczas rozwiązania było to, że w chwili powstania zbiegu zachodziła konieczność wstrzymania czynności egzekucyjnych przez obydwa organy egzekucyjne. Należy dodać, że niektóre rozwiązania proponowane w niniejszym projekcie mogą spowodować częstsze korzystanie z niektórych sposobów egzekucji (np. elektroniczne zajęcie rachunku bankowego), co może zwiększyć liczbę zbiegów egzekucji⁵⁶. Wydaje się jednak, że aktualne brzmienie art. 773 § 1 k.p.c. może również nasuwać szereg wątpliwości, które mogą generować sytuacje trudne, w efekcie czego szkodę może ponieść

⁵⁴ J. Olszanowski, *Zbieg...*, s. 177–184.

⁵⁵ *Uzasadnienie...*, druk sejmowy nr 2678, s. 32.

⁵⁶ *Uzasadnienie...*, druk sejmowy nr 2678, s. 32 oraz uwagi na s. 33.

wielzryciel. Rozstrzygnięcie tego typu sytuacji może powodować konieczność ingerencji sądów w ramach art. 759 § 2 k.p.c.⁵⁷, dlatego też rozwiązanie przyjęte w ramach tego przepisu należy ocenić jako idące w kierunku realizacji wskazanych wyżej celów ustawodawcy, tym bardziej że została wprowadzona zasada wiążącego charakteru wykładni dokonanej przez sąd.

Jak już wyżej wskazano, powyższe wątpliwości interpretacyjne na gruncie zbiegu egzekucji mogą prowadzić do sytuacji spornych i trudnych, niekiedy niesprzyjających budowaniu poprawnych relacji w ramach samego samorządu komorniczego, których rozstrzygnięcia można oczekiwać właśnie na gruncie art. 759 § 2 k.p.c., głównie za sprawą nowego brzmienia tego przepisu, który wprowadza wiążący charakter wykładni dokonanej na mocy orzeczeniu sądu wydanego w trybie omawianego przepisu. Oprócz tego wydaje się, że rozwiązanie przyjęte na gruncie nowego brzmienia art. 759 § 2 może sprzyjać uporządkowaniu kwestii doktrynalnych na gruncie wykładni operatywnej odnośnie do poszczególnych mechanizmów w ramach systemu egzekucji sądowej. Taki stan rzeczy wynika bowiem z nałożenia na sąd przez ustawodawcę w sposób pośredni obowiązku sformułowania oceny prawnej w odniesieniu przeciw do zastanych stanów faktycznych, dotyczących funkcjonowania poszczególnych aspektów egzekucji sądowych (sposobów jej prowadzenia, czynności egzekucji, przestrzegania zasad ich wykonywania, w tym terminów itp.). Oznacza to, że sąd, przeciwnie niż miało to miejsce przed 1.01.2019 r., będzie zmuszony do jeszcze głębszej analizy przedłożonego materiału dowodowego z uwagi na konieczność sformułowania w ramach zarządzeń wydanych w trybie art. 759 § 2 k.p.c. rozstrzygającej i wiążącej oceny prawnej.

Co warto podkreślić, to wprowadzenie przez ustawodawcę w ramach art. 759 § 2 k.p.c. zmiany polegającej na zastąpieniu zwrotu „sąd może z urzędu wydawać” oraz „usuwać” odpowiednio w ramach art. § 2 zd. 1 zwrotami „sąd wydaje z urzędu” oraz „usuwa”. Ustawodawca w ten sposób odchodzi od zezwolenia na rzecz nakazu, albowiem zastępuje dotychczasową fakultatywność obligatoryjnością dokonania czynności, o czym świadczy wprowadzenie do omawianego tu przepisu trybu oznajmującego, którego celem jest nie tylko samo wystąpienie kompetencji sądu do dokonania czynności w sposób i w zakresie wskazanym w tym przepisie, lecz również wyrażenie wprost nakazu skorzystania z tej kompetencji⁵⁸. Z tego też powodu przepis art. 759 § 2 k.p.c. należy uznać za kompetencyjny przepis zrębowy⁵⁹. Wydaje się, że w ten sposób ustawodawca chciał uzyskać wzmocnienie prewencyjnego i represyjnego zakresu oddziaływania wyrażonej w tym przepisie normy kompetencyjnej.

Konsekwencją zmiany wprowadzonej w ramach art. 759 § 2 k.p.c. jest, jak już wyżej wskazano w przypadku § 3, możliwość zobowiązania komornika do składania sprawozdań z czynności podjętych w wyniku zarządzeń, o których mowa w § 2. W tym miejscu również należy się odwołać do powyżej poczynionych ustaleń, zakładając

⁵⁷ Na temat zastosowania art. 759 § 2 k.p.c. (w brzmieniu sprzed 1.01.2019 r.) na gruncie art. 773 i 773¹ k.p.c., por. J. Olszanowski, *Zbieg...*, s. 106–110.

⁵⁸ Por. M. Zieliński, *Wykładnia prawa. Zasady, reguły, wskazówki*, Warszawa 2010, s. 117. Pogląd o zastąpieniu zasady fakultatywności zarządzenia sądu zasadą obligatoryjności wyraża także A.G. Harla, *Nadzór...* [w:] *Analiza...*, s. 193–194.

⁵⁹ Zgodnie z terminologią zaproponowaną przez M. Zielińskiego, *Wykładnia...*, s. 116–117, por. przypis 57.

przy tym językową i systemową racjonalność ustawodawcy. Należy bowiem podnieść, że o ile w przypadku normy wyrażonej w art. 759 § 2 k.p.c. ustawodawca nakazał sądowi korzystać z przyznanej kompetencji, o tyle już w ramach § 3 pozostawił w tym względzie dowolność, czyniąc tę czynność fakultatywną. Wydaje się, że może to być oceniane na płaszczyźnie konsekwencji (racjonalności) prawodawcy, albowiem o ile w przepisie poprzedzającym § 3 stwarza on obligatoryjną sytuację kompetencyjną, o tyle już w omawianym tu przepisie stwarza sytuację fakultatywną, co może czynić w ten sposób całą procedurę ujmowaną łącznie w ramach § 2 i 3 nierównoważną wewnątrznie za sprawą posługiwania się operatorami „nakazu” i „dozwolenia”. Skoro bowiem ustawodawca z jednej strony nakazuje sądowi wydawać zarządzenia w trybie omawianego tu przepisu, których immamentną częścią może być przecież zarówno wydawanie z urzędu komornikowi zarządzeń zmierzających do zapewnienia należytego wykonania egzekucji oraz jednoczesne usuwanie spostrzeżonych uchybień, to tym bardziej składanie sprawozdań z czynności podjętych w wyniku zarządzeń powinno być obligatoryjne, a nie fakultatywne. Takie stanowisko wydaje się być tym bardziej zasadne, gdy weźmie się pod uwagę wprowadzenie do art. 759 § 2 zdania drugiego, w którym wskazuje się na wiążący charakter oceny prawnej wyrażonej w ramach zarządzenia sądu. Oprócz tego należy zwrócić uwagę, wstępnie jedynie, że ustawodawca zawarł w ramach ustawy o komornikach sądowych wiele odesłań do art. 759 k.p.c., co oznacza, że przypisuje temu przepisowi istotną funkcję i znaczenie w ramach systemu nadzoru nad komornikami, co tym bardziej powinno powodować konsekwencję funkcjonalną w relacji między § 2 i 3 art. 759 k.p.c.⁶⁰

Na marginesie art. 759 § 3 k.p.c. wypada poczynić jeszcze jedno spostrzeżenie. Otóż ustawodawca nie określił w przywołanym tu przepisie katalogu podmiotów, którym komornik jest zobowiązany przedłożyć sprawozdanie – w przypadku, gdy nałożony zostanie na ten organ tego typu obowiązek. Wydaje się jednak, że komornik sądowy ma składać sprawozdanie w szczególności sądowi egzekucyjnemu, który nakłada nań tego typu obowiązek. Jednakże, omawiany przepis prawa nie zawiera żadnej przesłanki negatywnej, która pozwoliłaby wykluczyć, aby w ramach postanowienia wydanego w trybie art. 759 § 2 i 3 k.p.c. sąd mógł nałożyć obowiązek składania sprawozdania również na ręce prezesa sądu rejonowego, przy którym dany komornik prowadzi kancelarię komorniczą. Co więcej, wydaje się, że sprawozdanie tego typu może być też przedłożone stosownym organom i podmiotom upoważnionym wprost przez przepisy ustawy o komornikach sądowych do inicjowania postępowania, o którym mowa w art. 759 § 2 k.p.c. Taki sposób rozumienia art. 759 § 3 k.p.c. pozostawałby w logicznej i funkcjonalnej konsekwencji (korespondencji) z przepisami ustawy o komornikach sądowych (np. art. 166 ust. 3, art. 166 ust. 6, art. 175 ust. 2 pkt 2, art. 183 ust. 1 pkt 3), jak również byłoby czynnikiem wpływającym na transparentność i usprawnienie m.in. nadzoru administracyjnego ze strony prezesa sądu rejonowego (nadzoru odpowiedzialnego), a także czynności i zadań innych podmiotów lub osób.

⁶⁰ Por. szerzej na temat uprawnień i obowiązków prezesa sądu rejonowego, okręgowego i apelacyjnego J. Gołaczyński, *Nadzór prezesów sądów rejonowych, okręgowych i apelacyjnych nad komornikami* [w:] *Analiza...*, s. 151 i n. Por. także ostatnio G. Julke, *Nadzór prezesa sądu rejonowego nad komornikiem sądowym* [w:] *Komornicy...*, s. 63 i n., jak również Z. Woźniak, *Nadzór prezesa sądu okręgowego i apelacyjnego nad komornikiem sądowym* [w:] *Komornicy...*, s. 77 i n.

Wydaje się, że celem ustawodawcy, poprzez wprowadzenie zmian w ramach art. 759 k.p.c. za sprawą zmiany brzmienia § 2 i dodania § 3 było wzmocnienie tej części nadzoru judykacyjnego sądu nad komornikiem sądowym, która za sprawą redakcji przepisu posiada charakter prewencyjny (gdy jest mowa o wydawaniu zarządzeń/poleceń) i represyjny (gdy jest mowa o usuwaniu spostrzeżonych uchybień). Natomiast wprowadzenie możliwości nałożenia przez sąd na komornika sądowego obowiązku składania sprawozdań z wykonania zarządzeń ma zapewne wpływać na urealnie i uskutecznienie nadzoru judykacyjnego sprawowanego przez sąd⁶¹.

4. Ustawa o komornikach sądowych zawiera szereg odesłań do art. 759 § 2 k.p.c. W tym względzie należy wskazać na przypadki, w których ustawodawca zdecydował się na bezpośrednie odesłanie do omawianego przepisu w ramach tego aktu normatywnego.

Pierwsze odesłanie do omawianego przepisu zawiera art. 3 ust. 5, który stanowi:

„Na czynności komornika, o których mowa w ust. 4 pkt 1 i 2, przysługuje skarga do sądu rejonowego. Przepisy ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego, w szczególności art. 759 § 2 i art. 767–767(4), stosuje się odpowiednio. Zażalenie na postanowienie sądu nie przysługuje, z wyjątkiem postanowień w przedmiocie kosztów komorniczych”.

Wskazany tu przepis, a szczególnie jego zdanie trzecie, stanowi konsekwencję zasady wyrażonej w art. 770 § 5 k.p.c. Oprócz tego należy wskazać, że, jak słusznie zauważa B. Falkowski, ustawodawca w art. 3 ust. 5 zdanie pierwsze pominął możliwość skorzystania ze skargi na czynność komornika dla czynności nieegzekucyjnej sprawowania urzędowego nadzoru nad dobrowolnymi publicznymi licytacjami, z przybiciem najniższej lub najwyższej oferty⁶². Pojawia się jednak pytanie, czy czynność wskazana w art. 3 ust. 4 pkt 3 (dobrowolna publiczna licytacja) jest objęta zakresem normowania art. 759 § 2 k.p.c. Wydaje się, że w tym zakresie, podobnie jak w odniesieniu do skargi na czynności komornika, należy udzielić również odpowiedzi negatywnej. Jak wskazuje R. Reiwer, odpowiednie stosowanie przywołanych w tym miejscu przepisów Kodeksu postępowania cywilnego może mieć miejsce tylko do wymienionych w art. 4 pkt 1 i 2 czynności nieegzekucyjnych⁶³.

Drugie odesłanie do art. 759 § 2 k.p.c. ustawodawca zawarł w art. 166 ust. 1 ustawy o komornikach, który stanowi:

„W ramach nadzoru judykacyjnego komornik przy wykonywaniu czynności podlega orzeczeniom sądu, w tym wydanym w trybie art. 759 § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego”.

Wskazany tu przepis wysławia nawiązanie do art. 165 ust. 1 ustawy o komornikach sądowych, który stanowi, że nadzór nad komornikami obejmuje nadzór

⁶¹ Nie kryje tego zresztą R. Reiwer – por. szerzej R. Reiwer, *Ustawa...*, s. 471–472.

⁶² Por. tak B. Falkowski [w:] *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, red. M. Simbierowicz, M. Świtkowski, Warszawa 2018, s. 43.

⁶³ R. Reiwer [w:] *Ustawa...*, s. 26.

judykacyjny, nadzór administracyjny oraz nadzór wewnętrzny samorządu komorniczego, przy czym zgodnie z art. 165 ust. 2 teje ustawy ustawodawca zdecydował się na jednoznaczne rozdzielenie nadzoru administracyjnego od judykacyjnego, wskazując że ten pierwszy nie może wchodzić w zakres drugiego. Należy zauważyć, że ustawodawca, chyba po raz pierwszy, zdecydował się na wyraźne normatywne podkreślenie konieczności ujmowania czynności sądu w ramach art. 759 § 2 k.p.c. jako czynności w ramach nadzoru judykacyjnego. Przepis art. 166 ust. 2–6 zawiera szereg wskazówek w zakresie stosowania instytucji nadzoru judykacyjnego w trybie art. 759 § 2 i 3 k.p.c. i wydaje się, że w taki sposób powinien być traktowany. Choć należy zauważyć, że wskazane tutaj przepisy wydają się znajdować zastosowanie również w stosunku do art. 767–767(4) k.p.c. Tym bardziej że jak już wcześniej wskazano, ustawodawca w art. 3 ust. 5 ustawy o komornikach sądowych zestawia art. 759 § 2. Taki stan rzeczy może być postrzegany jako brak konsekwencji systemowej ze strony ustawodawcy, szczególnie że skarga na czynności komornika mieści się w ramach nadzoru judykacyjnego⁶⁴.

Oprócz tego spostrzeżenia na płaszczyźnie zasad techniki prawodawczej może budzić takie uszczegółowienie zarówno art. 759 § 2 i 3, jak i art. 767–767(4) k.p.c. na gruncie aktu normatywnego posiadającego charakter niższej rangi względem Kodeksu postępowania cywilnego. W tym kontekście należy jedynie wskazać na treść art. 166 ust. 5 ustawy o komornikach sądowych, który stanowi wyłączenie możliwości orzekania w zakresie, o którym mowa w art. 166 ust. 4 teje ustawy. Taki zapis w akcie rangi niższej, niż kodeks, szczególnie w kontekście zapisów wynikających z art. 759 § 1¹ k.p.c., wydaje się być dyskusyjny, chociaż niebudzący aktualnie zasadniczych kontrowersji⁶⁵. Wypada w tym miejscu przypomnieć, że ustawodawca w ramach właśnie tego przepisu już wcześniej rozstrzygnął o tym, z wyłączeniem których czynności mogą być wykonywane przez referendarzy sądowych czynności zastrzeżone dla sądu. Tymczasem zmiany legislacyjne, które weszły w życie w ramach art. 261 pkt 2 dotyczyły właśnie art. 759 § 2 (lit. a) i dodania § 3 (lit. b).

Niemniej jednak do wskazówek, o których wyżej mowa, można zaliczyć następujące przepisy ustawy o komornikach sądowych:

- art. 166 ust. 2 („W przypadku stwierdzenia oczywistego naruszenia prawa przez komornika sąd sygnalizuje ten fakt prezesowi właściwego sądu rejonowego”);
- art. 166 ust. 3 („Odpisy zarządzeń wydanych w trybie art. 759 § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego sąd przesyła prezesowi właściwego sądu rejonowego. W przypadku stwierdzenia uchybień mniejszej wagi lub jeżeli wydane zarządzenia dotyczą kwestii organizacyjno-technicznych przepisu zdania pierwszego nie stosuje się”);
- art. 166 ust. 4 („Sąd, rozpoznając sprawę w ramach nadzoru judykacyjnego, w przypadku stwierdzenia rażącej obrazy przepisów, niezależnie od innych uprawnień, wytyka uchybienie komornikowi. Przed wytknięciem uchybienia sąd poucza komornika o możliwości złożenia na piśmie

⁶⁴ Por. szerzej A.G. Harla, *Nadzór...* [w:] *Analiza...*, s. 191–193 oraz literatura powołana w przypisie 60.

⁶⁵ B. Falkowski wskazuje, że przepis ten został prawidłowo umieszczony w ramach instytucji wytyku, a nie w ramach art. 759 k.p.c., gdyż dotyczy uprawnienia wynikającego z tej ustawy, a nie z Kodeksu postępowania cywilnego (por. B. Falkowski [w:] *Ustawa...*, s. 394).

wyjaśnień w terminie 7 dni. Wytknięcie uchybienia wymaga uzasadnienia. W przypadku gdy uchybienie wytknął sąd rejonowy, a sprawa, w której wytknięto uchybienie, była przedmiotem postępowania odwoławczego, sąd okręgowy może z urzędu zmienić treść wytknięcia lub je uchylić”);

- art. 166 ust. 6 („Odpis postanowienia, zawierającego wytknięcie uchybienia, przesyła się prezesowi właściwego sądu rejonowego, radzie właściwej izby komorniczej, Krajowej Radzie Komorniczej oraz Ministrowi Sprawiedliwości. Do odpisu postanowienia dołącza się także złożone przez komornika wyjaśnienia. Odpis postanowienia wraz z wyjaśnieniami Minister Sprawiedliwości dołącza do akt osobowych komornika”).

W ramach przywołanych tu przepisów ustawy o komornikach sądowych, ustawodawca posługuje się w zdecydowanej większości trybem oznajmującym, co oznacza, że przepisy te mają charakter przepisów kompetencyjnych, jednakże posiadających funkcję modyfikującą względem art. 759 § 2 oraz art. 767–767(4) k.p.c. i z tego powodu powinny być określane jako modyfikatory względem wskazanych przepisów zrębowych zawartych z kolei w Kodeksie postępowania cywilnego.

W pierwszej kolejności należy zauważyć, że ustawodawca wprowadził do ustawy o komornikach sądowych w ramach zagadnienia nadzoru judykacyjnego zwroty nieostre i niedookreślone, tj. „oczywiste naruszenie prawa” (art. 166 ust. 2), „uchybienia mniejszej wagi” (art. 166 ust. 3) czy też „rażąca obraza przepisów” (art. 166 ust. 4). Zwroty te nie zostały przez ustawodawcę w sposób legalny wyjaśnione (w szczególności za pomocą definicji legalnej, co wydaje się oczywiste zważywszy na to, że są to zwroty – co do zasady – trudne do zdefiniowania, na poziomie generalnym i abstrakcyjnym, natomiast ich wykładnia możliwa jest jedynie w ramach indywidualnie i konkretnie wskazanego stanu faktycznego), co oznacza że sądy orzekając na podstawie wskazanych przepisów będą się musiały kierować poglądami doktryny oraz tezami wynikającymi z wykładni dokonywanej przez Sąd Najwyższy⁶⁶. Jak zauważa przy tym M. Klonowski, istnieje zasadnicza różnica pomiędzy „oczywistym” naruszeniem prawa a „oczywistym i rażącym” naruszeniem prawa. Według tego autora można wręcz mówić o pewnej gradacji naruszeń prawa. Oczywiście naruszenie prawa to zatem taka sytuacja, która nie budzi żadnych wątpliwości sądu, a treść naruszonego przepisu nie dopuszcza rozbieżności interpretacyjnych. Jak twierdzi przywołany tu autor oczywiście naruszenie prawa można ocenić za pomocą podstawowych zasad wykładni prawa. Natomiast rażące naruszenie prawa, według wyrażonej opinii, posiada kwalifikowany charakter i powinno być oceniane przez pryzmat nie tylko konkretnych przepisów prawa, lecz także skutków społeczno-gospodarczych⁶⁷. Pogląd tak wyrażony zdaje się zakładać w swej istocie, dopuszczalność posługiwania się jedynie podstawowymi dyrektywami wykładni prawa w odniesieniu do przypadku oczywistego naruszenia prawa, natomiast dopiero przypadek oczywistego i rażącego zarazem naruszenia prawa pociągać ma za sobą „ocenę przez pryzmat konkretnych przepisów”. Wydaje się,

⁶⁶ Por. szerzej na ten temat ostatnio J. Misztal-Konecka, *Stwierdzenie oczywistego naruszenia prawa przez komornika sądowego* [w:] *Komornicy...*, s. 93 i n.

⁶⁷ Por. M. Klonowski [w:] *Ustawa...*, s. 491 i n.

że pogląd ten wymaga doprecyzowania na gruncie współczesnych rozważań o wykładni prawa⁶⁸. Wydaje się także, że każdy przypadek (zarówno „oczywisty”, jak i „oczywisty i rażący”) pociąga za sobą konieczność jego oceny przez pryzmat konkretnych przepisów.

W tym względzie przykładowo należy wskazać, że oczywiste naruszenie prawa według poglądu SN wyrażonego na gruncie nieobowiązującego już art. 393 § 2 k.p.c. ma charakter kwalifikowany, w tym sensie iż przekracza miarę „zwykłego” naruszenia prawa stanowiącego zazwyczaj wystarczającą podstawę innych środków odwoławczych. Wymaga się tu naruszenia prawa w stopniu „oczywistym”, czyli rażącego, widocznego na pierwszy rzut oka, bez potrzeby zagłębiania się w sprawę⁶⁹. Jak wskazuje w innym miejscu SN, oczywistość naruszenia prawa (art. 393 § 2 k.p.c.) powinna być rozumiana jako widoczna, bez pogłębionej analizy sprzeczność wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem albo powszechnie pojętymi regułami interpretacji⁷⁰; oczywiste naruszenie prawa przez zaskarżony wyrok jest możliwe do przyjęcia tylko wówczas, gdy jest ono z góry widoczne dla każdego prawnika, bez potrzeby głębszej analizy prawniczej⁷¹; gdy jest zupełnie pewne i nie może ulegać żadnej wątpliwości⁷²; gdy jest niewątpliwie sprzeczne z zasadniczymi i niepodlegającymi różnej wykładni przepisami prawa⁷³. Co więcej, Sąd Najwyższy w jednym ze swoich orzeczeń podnosi, że w ramach oczywistego naruszenia prawa należy wyraźnie wykazać przepisy, których uchybienie spowodować miało oczywiste naruszenie prawa i w czym owo naruszenie się przejawia. W tym względzie należy przytoczyć argumenty świadczące o tym, że naruszenie prawa nosi znamiona oczywistości. Pojęcie „oczywistości” mieści się w sferze obiektywnej i łączy się z powinnością wykazania, że określone przepisy zostały naruszone w sposób zauważalny, bez dokonywania głębszej analizy tekstu tych przepisów i bez doszukiwania się ich znaczenia⁷⁴.

Wydaje się, że w ramach prawidłowej wykładni, czy dane uchybienie jest mniejszej wagi czy też większej wagi, konieczne jest odwołanie się do poglądów wyrażonych przez Sąd Najwyższy oraz próba analizy tego pojęcia za pomocą wszystkich dyrektyw wykładni prawa.

Na gruncie egzekucji sądowej powinien zwracać uwagę dla celów poglądowo-odwzorowujących art. 991 § 1 k.p.c., w którym mowa jest, z jednej strony, o naruszeniu przepisów prawa, a z drugiej strony – o uchybieniach, które posiadają istotny wpływ na wynik przetargu. Wydaje się, że przez uchybienie większej wagi należy rozumieć

⁶⁸ „Współcześnie można uznać, że do dobra wspólnego wchodzi takie podejście do wykładni, wedle którego z wykładnią (interpretacją) mamy do czynienia w każdym przypadku rozumienia tekstu prawnego. Jest to stanowisko w pełni spójne z koncepcjami językoznawczymi i kulturoznawczymi. Stanowisko, zgodnie z którym wykładni podlegają tylko teksty budzące wątpliwość (przedstawiane swego czasu przez J. Wróblewskiego), spotyka się współcześnie z radykalną krytyką, przeciwko której nie przedstawiono dotąd kontrargumentów” – por. M. Zieliński, O. Bogucki, A. Choduń, S. Czepita, B. Kanarek, A. Munczewski, *Zintegrowanie polskich koncepcji wykładni prawa*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2009/4, s. 25.

⁶⁹ Postanowienie SN z 8.07.2004 r., II UK 70/04, LEX nr 1614910.

⁷⁰ Postanowienia SN: z 26.02.2001 r., I PKN 15/01, OSNAPiUS 2002/20, poz. 494; z 17.10.2001 r., I PKN 157/01, OSNP 2003/18, poz. 437.

⁷¹ Por. orzeczenie SN z 8.06.1934 r., C III 76/34, Zb. Orz. 1935/I, poz. 15.

⁷² Por. orzeczenie SN z 25.09.1934 r., C II 1532/34, Zb. Orz. 1935/III, poz. 98.

⁷³ Por. orzeczenie SN z 30.01.1963 r., II CZ 3/63, OSPiKA 1963/11, poz. 286. Postanowienie z 8.07.2004 r., II PK 70/04 – przywołane w przyp. 69–72 orzeczenia i tezy pochodzą z uzasadnienia tegoż postanowienia.

⁷⁴ Postanowienie z 30.11.2005 r., I CK 325/05, LEX nr 491462.

takie naruszenie przepisów prawa, które z jednej strony posiada wpływ na rezultat dokonanej czynności egzekucyjnej, a z drugiej strony – w sposób istotny wywiera wpływ na prawa i obowiązki dłużnika lub wierzyciela albo innych uczestników prowadzonego postępowania egzekucyjnego. Jak wskazuje przykładowo Sąd Najwyższy do uchybień można zaliczyć m.in. wadliwości postępowania powstałe przed licytacją⁷⁵, niezawiadomienie dłużnika o terminie licytacji⁷⁶ czy też naruszenie prawa dłużnika⁷⁷.

W kontekście „rażącej obrazę przepisów prawa” należy wskazać, że doskonałym przykładem do zobrazowania sposobu rozumienia tego zwrotu może być jego postrzeganie na gruncie odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziego. Jak wskazuje SN, obraza przepisów prawa jest oczywista, gdy błąd jest łatwy do stwierdzenia, został popełniony w odniesieniu do określonego przepisu, mimo że znaczenie tego przepisu nie powinno nasuwać wątpliwości nawet u osoby o przeciętnych kwalifikacjach prawniczych, a jego zastosowanie nie wymaga głębszej analizy. Natomiast rażący charakter tejże obrazę, zdaniem SN, należy odnosić do jej skutków ocenianych na tle konkretnych okoliczności, gdy popełniony błąd narusza istotne interesy stron bądź innych osób biorących udział w postępowaniu lub powoduje zagrożenia dla dobra wymiaru sprawiedliwości⁷⁸. Z tego punktu widzenia, w kontekście przywołanego tu stanowiska SN wydaje się, że czynność egzekucyjna dokonana przez komornika sądowego będzie w sposób rażący obrażać przepisy prawa wtedy, gdy popełniony błąd naruży istotne interesy stron bądź innych osób biorących udział w postępowaniu lub powoduje zagrożenia dla dobra wymiaru sprawiedliwości.

Przywołanie powyżej orzeczenia Sądu Najwyższego właśnie w sprawie dyscyplinarnej nie jest przypadkowe, jeżeli zwróci się uwagę na treść uzasadnienia projektu ustawy o komornikach sądowych, albowiem wówczas możliwe jest dostrzeżenie w sposób pełny celu i zamiarów ustawodawcy, zdaniem którego nowa regulacja daje sądowi możliwość wytknięcia uchybień w przypadku stwierdzenia, że czynności komornika zostały dokonane z oczywistą i rażącą obrazą przepisów. Instytucja ta, jak można przeczytać w uzasadnieniu do projektu ustawy – nowa w przypadku komorników, jest wzorowana na rozwiązaniach przyjętych w ustawie – Prawo o ustroju sądów powszechnych. W konsekwencji np. dwukrotne wytknięcie uchybienia będzie miało wpływ na przysługujące komornikowi prawa korporacyjne w ramach samorządu komorniczego⁷⁹.

Niezależnie od powyższych ustaleń, z uwagi na wejście w życie przywołanych przepisów w dniu 1.01.2019 r. wydaje się, że linia orzecznicza lub wypracowanie pewnego sposobu ich rozumienia i wykładni będzie możliwe dopiero po upływie pewnego czasu. Z tej perspektywy czasowej będzie również możliwa ocena, czy posłużenie się przez prawodawcę zwrotami nieostrymi i niedookreślonymi będzie mogła być oceniona pozytywnie, a więc czy zastosowana redakcja przepisów przysłuży się do sprawnego procedowania w ramach nadzoru judykacyjnego.

⁷⁵ Postanowienie SN z 21.12.1999 r., III CKN 707/99, LEX nr 529713.

⁷⁶ Postanowienie SN z 20.12.2000 r., V CKN 1634/00, LEX nr 548821.

⁷⁷ Postanowienie SN z 12.04.2001 r., II CKN 1376/00, LEX nr 1168697.

⁷⁸ Wyroki Sądu Najwyższego – Sądu Dyscyplinarnego z 11.12.2014 r., SNO 61/14, niepubl.; z 27.06.2002 r., SNO 18/02, OSNSD 2002/z. I/II, poz. 9. Wyrok z 17.04.2015 r., SNO 20/15, LEX nr 1666911 – przywołane orzeczenia pochodzą z uzasadnienia tegoż wyroku. Por. także szerzej J. Misztal-Konecka, *Stwierdzenie...*, s. 93 i n.

⁷⁹ Tak dosłownie w: *Uzasadnienie...*, druk sejmowy nr 1582, s. 32.

Kolejnym miejscem w ramach, którego ustawodawca odwołuje się do art. 759 § 2 k.p.c. jest bez wątpienia art. 169 ust. 1 ustawy o komornikach sądowych. Zgodnie z tym przepisem:

„Osoby powołane do sprawowania nadzoru nad działalnością komorników oraz organy nadzoru administracyjnego w każdym czasie mają prawo wglądu w czynności komorników, mogą żądać przedstawienia akt, wyjaśnień oraz w przypadku stwierdzenia uchybień mogą wystąpić do sądu o wydanie zarządzenia w trybie art. 759 § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego”.

Prawidłowa wykładnia przywołanego przepisu wymaga uwzględnienia w szczególności art. 167 ust. 1–3, które to przepisy wskazują organy nadzoru administracyjnego (minister sprawiedliwości, prezesi właściwych sądów rejonowych, okręgowych i apelacyjnych). Słusznie zwraca uwagę A. Grajewski, gdy wskazuje że ze strony Ministerstwa Sprawiedliwości nie każdy pracownik ministerstwa ma prawo wglądu do akt egzekucyjnych, albowiem z uwagi na treść art. 172 ust. 3 ustawy o komornikach sądowych prawo to przysługuje sędziom, referendarzom i prokuratorom delegowanym do tegoż ministerstwa⁸⁰. Celem tego przepisu jest bezspornie przede wszystkim bieżące i niezwłoczne reagowanie na dostrzeżone w ramach tego rodzaju nadzoru uchybienia komorników sądowych. Jest to też instrument mający na celu sprawne wzajemne oddziaływanie nadzoru administracyjnego na nadzór judykacyjny w sensie inicjującym procedowanie w trybie art. 759 § 2 k.p.c. Przy czym należy zwrócić uwagę na to, że ustawodawca odchodzi w tym miejscu od koncepcji przyjętej w ramach omawianego przepisu, a zakładającej działanie sądu z urzędu. Wydaje się, że przepis ten (art. 169 ust. 1) w sposób jednoznaczny dopuszcza właśnie wszczęcie procedury, o której mowa w art. 759 § 2 k.p.c. na wniosek ministra sprawiedliwości lub innych organów nadzoru administracyjnego (prezesi sądów), o czym świadczy zwrot: „mogą wystąpić do sądu o wydanie zarządzenia”. Nie ma tu już mowy, jak to miało miejsce w przypadku dawnego art. 3 ust. 2 pkt 4 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, o „zawiadomieniu sądu o potrzebie”. W takim przypadku zatem sąd, przy którym działa komornik, podejmuje działania w trybie art. 759 § 2 k.p.c. na wniosek, a nie z urzędu, jak mogłaby na to wskazywać wyłącznie językowa wykładnia tego przepisu⁸¹. Należy w tym miejscu wskazać również na pogląd wyrażony przez A. Grajewskiego, zgodnie z którym sformułowanie „osoby powołane do sprawowania nadzoru nad działalnością komorników” ma obejmować też upoważnionego sędziego, o którym mowa w art. 170 ust. 1 ustawy, sędziów, prokuratorów i referendarzy, o których mowa w art. 172 ust. 3 ustawy oraz Krajową Radę Komorniczą i komorników wizytatorów⁸².

⁸⁰ A. Grajewski [w:] *Ustawa...*, s. 399 i 403. Szerzej por. także M. Klonowski, *Ustawa...*, s. 505–506.

⁸¹ Jak wskazuje jednak J. Misztal-Konecka, w przypadku prezesa sądu rejonowego jest to zawiadomienie o potrzebie wydania zarządzenia, natomiast nadzór prezesa nie może wkraczać w zakres podlegający nadzorowi judykacyjnemu – por. J. Misztal-Konecka, *Nadzór prezesów sądów powszechnych nad komornikami sądowymi* [w:] *Analiza...*, s. 111 i 115. Na temat nadzoru sprawowanego przez ministra sprawiedliwości – por. P. Rączka, *Nadzór administracyjny Ministra Sprawiedliwości nad komornikami sądowymi* [w:] *Komornicy...*, s. 47 i n.

⁸² A. Grajewski [w:] *Ustawa...*, s. s. 400. Podobnie M. Klonowski [w:] *Ustawa...*, s. 504–505.

Ustawodawca zawarł odesłanie do art. 759 § 2 k.p.c. również w ramach art. 175 ust. 2 pkt 1 i 2 ustawy o komornikach sądowych. Przepisy te stanowią, że:

„Uprawnienia nadzorcze prezesa właściwego sądu rejonowego obejmują:

- 1) zawiadamianie sądu o potrzebie wydania komornikowi zarządzeń w trybie art. 759 § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego;
- 2) badanie prawidłowości realizacji zarządzeń sądu wydanych w trybie art. 759 § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego”.

Przywołany powyżej przepis wysławia niektóre uprawnienia nadzorcze prezesa sądu rejonowego, których wykonywanie ustawodawca powierzył temu organowi w ramach instytucji nadzoru administracyjnego. Uprawnienia, o których tu mowa powinny być postrzegane ściśle w ramach okoliczności (przesłanek) wymienionych w ramach art. 175 ust. 1 pkt 1–9 i jego urzeczywistnienia w postaci zapisów wynikających z art. 176 ust. 1–6.⁸³ Natomiast na gruncie przywołanego powyżej przepisu (art. 175 ust. 2 pkt 1 i 2) można sformułować następujące spostrzeżenia i uwagi.

Po pierwsze, ustawodawca w ramach art. 175 ust. 2 pkt 1 wyraźnie mówi o tym, że prezes sądu rejonowego może zawiadomić sąd o potrzebie wydania komornikowi zarządzeń w trybie art. 759 § 2 k.p.c., co może sugerować, iż sąd ten działa z urzędu, natomiast jak już wcześniej wskazano, z kolei w art. 169 ust. 1 mowa jest o występowaniu do sądu o wydanie zarządzenia. Taka właśnie redakcja przepisów może nasuwać istotne spostrzeżenia na gruncie wykładni językowej i systemowej, chyba że ten właśnie organ, tj. prezesa sądu rejonowego należałoby uznać jako podmiot wyłączony z zakresu normowania art. 169 ust. 1, czyli przejaw nadzoru odpowiedzialnego (art. 175 ust. 1). Wydaje się jednak, że taki sposób postrzegania uprawnienia prezesa sądu rejonowego byłby oczywiście nie do pogodzenia z zamiarem ustawodawcy, który wyposażył tenże organ w szczególne uprawnienia, słusznie zakładając iż posiadać on będzie orientację w zagadnieniu funkcjonowania i działalności poszczególnych komorników sądowych prowadzących kancelarię komorniczą przy tym sądzie rejonowym⁸⁴.

Po drugie, prezes sądu rejonowego, jako organ sprawujący administracyjny nadzór odpowiedzialny, został upoważniony do badania prawidłowości realizacji zarządzeń sądu wydanych w trybie art. 759 § 2 k.p.c. W tym miejscu po raz kolejny nie sposób nie dostrzec fakultatywnego charakteru obowiązku, o którym mowa w art. 759 § 3 k.p.c. Ustawodawca, z nieznanymi bliżej przyczyn, zdecydował się na zastosowanie w ramach tego przepisu sformułowania „sąd może zobowiązać komornika do składania sprawozdań”, co w praktyce może powodować, że sądy wydające zarządzenia nie we wszystkich przypadkach będą korzystać z przysługującego im uprawnienia (kompetencji). Tymczasem wydaje się, że zastosowanie

⁸³ Por. literaturę przywołaną w ramach przypisu 81.

⁸⁴ Por. K. Gołaszewski [w:] *Ustawa...*, s. 524–528. Przy czym autor ten wyraźnie wskazuje właśnie na zwracanie się do sądu z wnioskami w trybie art. 167 ustawy o komornikach sądowych, co może wskazywać, że rozróżnia on sytuację „zawiadomienia sądu o potrzebie wydania komornikowi zarządzeń”, wskazaną w art. 175 ust. 2 pkt 1 tejże ustawy – por. tak na s. 525. Szerzej na temat nadzoru prezesów sądów nad komornikiem por. literaturę przywołaną w przypisie 60.

przez ustawodawcę trybu oznajmującego zamiast pozwalającego przemawiałoby za wzmocnieniem wykonywania przez prezesa sądu rejonowego tej części administracyjnego nadzoru odpowiedzialnego, o której mowa jest właśnie w art. 175 ust. 2 pkt 2 ustawy o komornikach sądowych⁸⁵.

Ostatnim bodaj miejscem, w którym ustawodawca zawarł bezpośrednie odesłanie do art. 759 § 2 k.p.c. jest art. 183 ust. 1 pkt 3 ustawy o komornikach sądowych. Przepis ten stanowi:

„W ramach zlecenia, o którym mowa w art. 174 ust. 1, sędziemu wizytatorowi przysługują uprawnienia do: (...) 3) kontrolowania wykonania zarządzeń wydanych w trybie art. 759 § 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego”.

Przywołany powyżej przepis pozostaje w istotnej relacji z art. 174 ust. 1 ustawy, który umożliwia organom nadzoru administracyjnego, z wyłączeniem prezesa sądu rejonowego, a więc *de facto* ministrowi sprawiedliwości, prezesowi sądu okręgowego i prezesowi sądu apelacyjnego zlecić sędziemu wizytatorowi przeprowadzenie wizytacji lub lustracji w określonej kancelarii lub zbadanie toku postępowania w konkretnej sprawie. Może to być zatem nadzór szeroki, obejmujący kancelarię komorniczą i całość prowadzonych przez danego komornika spraw (lub tylko sprawy danego typu lub rodzaju) albo nadzór wąski zakreślony jedynie do konkretnej sprawy, rozumianej jako konkretne postępowanie egzekucyjne. Należy zauważyć, że czynności sędziego wizytatora można określić jako posiadające niekiedy wtórny charakter, jeżeli weźmie się pod uwagę kontrolowanie wykonania zarządzeń wydanych w trybie art. 759 § 2 k.p.c. Jednakże, taka właśnie forma kontroli może się okazać jedyną w szczególności wtedy, gdy sąd odstąpi od nałożenia na komornika sądowego obowiązku, o którym mowa w art. 759 § 3 k.p.c.⁸⁶

5. Tytułem podsumowania należy podkreślić, że pomimo wskazanych wyżej pewnych spostrzeżeń i uwag, zmiany, które weszły w życie za sprawą wskazanej na wstępie ustawy o komornikach sądowych z dniem 1.01.2019 r. będą zapewne oceniane jako ważny i znaczący krok w kierunku zwiększenia nadzoru nad komornikami sądowymi. Ocena skutków wprowadzonych zmian oraz ich funkcjonowanie (procedowanie) w praktyce będzie możliwa dopiero po upływie pewnego czasu, w którym dane przepisy będą stosowane w praktyce. Tym bardziej, że wprowadzone zmiany dotyczą, jak już wyżej wskazano nie tylko samego art. 759 § 2 k.p.c., lecz także zakładają wprowadzenie szeregu nieznanych dotychczas egzekucji sądowej w Polsce rozwiązań. Wystarczy tylko wskazać, że sam art. 759 § 2 k.p.c. był przywoływany przez prawodawcę w ramach przepisów ustawy o komornikach sądowych i egzekucji z 1997 r. w zasadzie tylko w dwóch przypadkach (art. 3 ust. 2 pkt 4 i art. 65

⁸⁵ Zob. przypis 84.

⁸⁶ Jak wskazuje P. Dzienis, rozwiązanie przyjęte w art. 183 ust. 1 pkt 3 ustawy o komornikach sądowych ma służyć pośrednio też nadzorowi judykacyjnemu, ponieważ w założeniu działalność wizytatora powinna poprawiać pracę komornika. Co więcej, autor ten wskazuje, że kontrola wykonania zarządzeń dotyczy nie tylko spraw, w których o ich wydanie wystąpił sędzia wizytator, lecz może dotyczyć wszystkich spraw (por. szerzej P. Dzienis [w:] *Ustawa...*, s. 549–550).

ust. 4), gdy tymczasem za sprawą wejścia w życie nowej ustawy o komornikach sądowych tych odesłań jest, jak już wyżej wskazano, znacznie więcej. Można śmiało powiedzieć, że niewątpliwie za sprawą wejścia w życie nowej ustawy o komornikach sądowych uszczegółowienia doznał nadzór judykacyjny ze strony sądu, m.in. poprzez doprecyzowanie zasad stosowania art. 759 § 2 i art. 767–767 (4) k.p.c. Nie należy jednak zapominać, że nadzór ten, a ściślej rzecz biorąc jego mechanizmy prewencyjne i represyjne, są skierowane przeciwko osobom podejmującym działania niezgodne z prawem lub mające na celu jego obejście, nie zaś wobec osób, które w sposób rzetelny i odpowiedzialny, nierzadko w trudnych warunkach, podejmują na co dzień ważne z punktu widzenia polskiego systemu prawa cywilnego czynności. Trudno wyobrazić sobie dzisiaj funkcjonowanie systemu prawa cywilnego bez komornika sądowego.

Jednakże wydaje się, że znaczącym kierunkiem na drodze usprawnienia nadzoru judykacyjnego będzie wejście w życie z dniem 1.01.2020 r. art. 297 pkt 1 i 2 ustawy o komornikach sądowych, a więc przepisów dotyczących wydziałów egzekucyjnych. Dopiero zatem z pewnej perspektywy czasowej będzie możliwa pełna i rzetelna ocena funkcjonowania i realizacji założeń wynikających z nowej ustawy.

Abstract

Łukasz Kondratko, *Judicial Supervision over Court Enforcement Officers. Several Remarks by Way of an Aside to Article 759(2) and (3) of the Code of Civil Procedure*

On 1 January 2019 the Polish system of court enforcement underwent major changes as the Act of 22 March 2018 on Court Enforcement Officers (Polish official journal Dz.U. 2018, item 771 as amended) and the Act of 28 February 2018 on Costs of Court Enforcement Officers (Dz.U. 2018, item 770 as amended) entered into force. This way, pursuant to Article 305 of the Act on Court Enforcement Officers, the Act of 29 August 1997 on Court Enforcement Officers and on Enforcement (Dz.U. 2017, items 1277, 1343, 1452 and 1910; 2018, item 398) was repealed. The two new statutes are commonly referred to as the statutes on court enforcement officers.

This article is an attempt to show the essence and the consequences of the amendments that were introduced in Article 759 of the Code of Civil Procedure, namely change of the wording of para. 2 of this article, and the insertion of para. 3. In this regard, the author provides a certain comparative and historical perspective on the aforementioned provision, presenting its amendments in the span of the last over 20 years. Additionally, some views expressed by legal scholars in this field are indicated and an attempt is made to indicate the first views of legal scholars and practitioners from the period after the adoption and entry into force of the aforementioned statutes on court enforcement officers. The reader should observe that these voices came from both persons who had influence on the new provisions and from the Academic and Training Centre of the National Council of Court Enforcement Officers, or from court enforcement officers themselves. The narrative is supported by selected judgments of the Supreme Court from the period 1999–2018.

The amendments that entered into force on 1 January 2019 because of the Act on Court Enforcement Officers, as mentioned in the introduction, will certainly be seen as an important and significant step towards tighter supervision over court enforcement officers. The author ends this article by expressing the view that a significant step towards more efficient judicial supervision will be made on 1 January 2020, when Article 297 (1) and (2) of the Act on Court Enforcement Officers will enter into force. These provisions concern

enforcement divisions. Therefore, it is only after the lapse of some time that a full and reliable assessment of the functioning of the new statute and the implementation of the underpinning assumptions will be possible.

Keywords: *judicial enforcement, Code of Civil Procedure, court enforcement officer, costs of court, enforcement officers, legislation, Minister of Justice, supervision over judicial enforcement, administrative supervision, judicial supervision, amending statute, enforcement authority, district court president, regional court president, complaint concerning measures taken by a court, enforcement officer, court enforcement system, supervisory ordinance*

Streszczenie

Łukasz Kondratko, Nadzór judykacyjny nad komornikiem sądowym.

Kilka uwag na marginesie art. 759 § 2 i 3 Kodeksu postępowania cywilnego

Z dniem 1.01.2019 r. polski system egzekucji sądowej doznał zasadniczych zmian za sprawą wejścia w życie przepisów ustawy z 22.03.2018 r. o komornikach sądowych (Dz.U. z 2018 r. poz. 771 ze zm.) i ustawy z 28.02.2018 r. o kosztach komorniczych (Dz.U. z 2018r. poz. 770 ze zm.). W ten sposób, zgodnie z art. 305 ustawy o komornikach sądowych utraciła moc ustawa z 29.08.1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. z 2017 r. poz. 1277, 1343, 1452 i 1910 oraz z 2018 r. poz. 398). Nowe ustawy określa się powszechnie mianem przepisów komorniczych.

Celem niniejszego artykułu jest próba ukazania istoty i konsekwencji wynikających ze zmian, które miały miejsce w ramach art. 759 Kodeksu postępowania cywilnego, poprzez zmianę brzmienia jego § 2, jak również za sprawą dodania po nim § 3. W tym względzie wskazano na pewną perspektywę porównawczo-historyczną wskazanego przepisu prawa, w kontekście zmian mających miejsce na przestrzeni ostatnich przeszło 20 lat. Oprócz tego, wskazano na niektóre poglądy doktryny w tym zakresie, oraz podjęto próbę wskazania na pierwsze głosy doktryny i praktyki mające miejsce już po uchwaleniu i wejściu w życie wyżej wskazanych ustaw komorniczych. Należy odnotować, że chodzi tu o głosy zarówno ze strony osób mających wpływ na kształt nowych przepisów, jak i ze strony Ośrodka Naukowo-Szkoleniowego przy Krajowej Radzie Komorniczej czy samego środowiska komorniczego. Narracja poparta została wybranyymi orzeczeniami Sądu Najwyższego z lat 1999–2018.

Zmiany, które weszły w życie za sprawą wskazanej na wstępie ustawy o komornikach sądowych z dniem 1.01.2019 r. będą zapewne oceniane jako ważny i znaczący krok w kierunku zwiększenia nadzoru nad komornikami sądowymi. Autor niniejszego artykułu wyraża przy tym końcową opinię, że kolejnym etapem na drodze usprawnienia nadzoru judykacyjnego będzie wejście w życie z dniem 1.01.2020 r. art. 297 pkt 1 i 2 ustawy o komornikach sądowych, a więc przepisów dotyczących wydziałów egzekucyjnych. Dopiero zatem z pewnej perspektywy czasowej będzie możliwa pełna i rzetelna ocena funkcjonowania i realizacji założeń wynikających z nowej ustawy.

Słowa kluczowe: *egzekucja sądowa, Kodeks postępowania cywilnego, komornik sądowy, koszty komornicze, legislacja, minister sprawiedliwości, nadzór nad egzekucją sądową, nadzór administracyjny, nadzór judykacyjny, nowelizacja, organ egzekucyjny, prezes sądu rejonowego, prezes sądu okręgowego, skarga na czynności komornika, system egzekucji sądowej, zarządzenie nadzorcze*

Literatura:

1. Biezuński M., Biezuński P., *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Komentarz*, Warszawa 2011;
2. Cudak A., *Skarga na czynności komornika*, Sopot 2015;
3. Cudak A., *Zmiany w przepisach o skardze na czynności komornika obowiązujące do 1 stycznia 2019 r.* [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, red. A. Marciniak, Sopot 2018;
4. Dalka S., Świeczkowski J., *O prewencyjnym nadzorze judykacyjnym sądu nad komornikiem według art. 759 § 2 Kodeksu postępowania cywilnego*, Przegląd Prawa Egzekucyjnego 2004, nr 3–4;
5. Gołaczyński J. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, Warszawa 2012;
6. Gołaczyński J., *Nadzór prezesów sądów rejonowych, okręgowych i apelacyjnych nad komornikami* [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, red. A. Marciniak, Sopot 2018;
7. Harla A.G., *Nadzór judykacyjny nad komornikiem sądowym według ustawy o komornikach sądowych* [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, red. A. Marciniak, Sopot 2018;
8. Jankowski J. [red.] *Kodeks postępowania cywilnego. Postępowanie egzekucyjne. Komentarz do art. 758–1088*, Warszawa 2011;
9. Julce G., *Nadzór prezesa sądu rejonowego nad komornikiem sądowym* [w:] *Komornicy sądowi i egzekucja w nowej rzeczywistości prawnej*, red. R. Kulski, Sopot 2019;
10. Knypl Z., Marchel Z., *Komentarz do ustawy o komornikach sądowych i egzekucji*, Sopot 2013;
11. Manowska M., *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2013;
12. Marciniak A., *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Komentarz*, Warszawa 2010;
13. Marciniak A., *Sądowe postępowanie egzekucyjne*, Warszawa 2011;
14. Mendrek A., *Orzekanie o kosztach egzekucyjnych według ustawy o kosztach komorniczych* [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, red. A. Marciniak, Sopot 2018;
15. Misztal-Konecka J., *Nadzór prezesów sądów powszechnych nad komornikami sądowymi* [w:] *Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, red. A. Marciniak, Sopot 2018;
16. Misztal-Konecka J., *Czy nadzór nad komornikiem w trybie art. 759 § 2 k.p.c. zawsze sprawuje sąd rejonowy, przy którym działa komornik?*, Polski Proces Cywilny 2018, nr 3;
17. Misztal-Konecka J., *Stwierdzenie oczywistego naruszenia prawa przez komornika sądowego* [w:] *Komornicy sądowi i egzekucja w nowej rzeczywistości prawnej*, red. R. Kulski, Sopot 2019;
18. Olszanowski J., *Zbieg egzekucji w sądowym i administracyjnym postępowaniu egzekucyjnym*, Warszawa 2016;
19. Olszanowski J., Ostojski P., Piątek W., *Egzekucja administracyjna świadczeń pieniężnych*, Wrocław 2018;
20. Pelc M., *Nadzór judykacyjny nad komornikiem sądowym w Niemczech*, Polski Proces Cywilny 2018, nr 3;
21. Pelc M., *Nadzór judykacyjny nad komornikiem sądowym w Polsce i w Niemczech*, Sopot 2019;
22. Piszko R., *Zasady techniki prawodawczej w praktyce wykładni prawa*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 2002, nr 4;
23. Rączka P., *Nadzór administracyjny Ministra Sprawiedliwości nad komornikami sądowymi* [w:] *Komornicy sądowi i egzekucja w nowej rzeczywistości prawnej*, red. R. Kulski, Sopot 2019;
24. Reiwer R., *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, Warszawa 2019;

25. Rzewuski M., *Dopuszczalność zmiany przez sąd prawomocnego postanowienia komornika, wadliwie ustalającego wysokość opłaty egzekucyjnej. Glosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 19 kwietnia 2007 r., sygn. III CZP 16/07*, Monitor Prawniczy 2010, nr 6;
26. Simbierowicz M., Świtkowski M., *Ustawa o komornikach sądowych. Ustawa o kosztach komorniczych. Komentarz*, Warszawa 2018;
27. Studzińska J., *Koszty egzekucji w świetle ustawy o kosztach komorniczych [w:] Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, red. A. Marciniak, Sopot 2018;
28. Studzińska J., *Zasady miarkowania opłaty komorniczej w ustawie o kosztach komorniczych [w:] Komornicy sądowi i egzekucja w nowej rzeczywistości prawnej*, red. R. Kulski, Sopot 2019;
29. Szczurek Z., *Egzekucja sądowa w prawie polskim*, Sopot 2015;
30. Świczkowski J., *Granice nadzoru judykacyjnego sądu sprawowanego nad komornikiem w trybie art. 759 § 2 Kodeksu postępowania cywilnego*, Przegląd Prawa Egzekucyjnego 2007, nr 4;
31. Uliasz M., *Opłaty egzekucyjne według ustawy o kosztach komorniczych [w:] Analiza i ocena ustawy o komornikach sądowych oraz ustawy o kosztach komorniczych*, red. A. Marciniak, Sopot 2018;
32. Woźniak Z., *Nadzór prezesa sądu okręgowego i apelacyjnego nad komornikiem sądowym [w:] Komornicy sądowi i egzekucja w nowej rzeczywistości prawnej*, red. R. Kulski, Sopot 2019;
33. Wronkowska S., Zieliński M., *Komentarz do zasad techniki prawodawczej*, Warszawa 2004;
34. Zedler F., *Postępowanie zabezpieczające i egzekucyjne. Komentarz*, t. 2, *Postępowanie egzekucyjne (art. 758–843 Kpc)*, Toruń 1995;
35. Zieliński M., Bogucki O., Choduń A., Czepita S., Kanarek B., Munczewski A., *Zintegrowanie polskich koncepcji wykładni prawa*, Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny 2009, nr 4;
36. Zieliński M., *Wykładnia prawa. Zasady, reguły, wskazówki*, Warszawa 2010.